

KAUNO ARKIVYSKUPIJOS NAUJIENOS

LEIDŽIA KAUNO ARKIVYSKUPIJOS SPAUDOS TARNYBA
Nr. 10, priedas

KAUNO ARKIVYSKUPIJOS 75-ERIŲ METŲ JUBILIEJAUS SIMPOZIUMO „TAISYKITE VIEŠPAČIUI KELIĄ“ PRANEŠIMAI

Arkiv. Sigitas Tamkevičius SJ. IŽANGOS ŽODIS	2
Dr. Irena Vaišvilaitė. KAUNO ARKIVYSKUPIJOS ĮKŪRIMO REIKŠMĖ	3
Kan. doc. dr. Algimantas Kajackas. KAUNO ARKIVYSKUPIJA 1926–1940 METAIS	5
Mons. doc. dr. Vytautas S. Vaičiūnas. KAUNO ARKIVYSKUPIJOS SIELOVADINĖ PADĖTIS NUO 1940 IKI 1990 METŲ	8
Kun. dr. Artūras Jagelavičius. REZISTENCINĖ BAŽNYČIOS VEIKLA KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE NUO 1940 IKI 1990 METŲ	13
Vysk. Rimantas Norvila. KAUNO ARKIVYSKUPIJA 1989–2001 METAIS	20
Kun. dr. Romualdas Dulskis. KAUNO ARKIVYSKUPIJA PASTARĄJĮ DEŠIMTMETĮ	21
Dr. Paulius Subačius. PASTORACINĖ SITUACIJA IR PERSPEKTYVOS KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE: PASAULIEČIO ŽVILGSNIS	28
Arkiv. Sigitas Tamkevičius SJ. SIELOVADINĖS VEIKLOS VIZIJA KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE	31

ĮŽANGOS ŽODIS

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ

Sveikinu vyskopus, kunigus, vienuolius ir pasauliečius, susirinkusius į labai svarbų simpoziumą. Švęsime tik poryt, o dvi dienas rimtai dirbsime, todėl pradžia linkiu ne šventiškos, bet darbo nuotaikos. Galbūt daugeliui jūsų gali neįtikinamai nuskambėti, kad Bažnyčia per šias dvi dienas iš jūsų daug tikisi, bet taip yra iš tikrųjų. Mes ne tik klausysime pranešimų apie arkivyskupijos nueitą kelią, apie jos džiaugsmingą ir skausmingą kelio atkarpą, bet, svarbiausia, mąstysime, ką turėtume nuveikti, kad trečioji atkarpa, tarsi trečioji rožančiaus dalis, būtų garbingoji. Šios dvi simpoziumo dienos skirtos ateities darbų gairėms nustatyti. Taigi simpoziumo metu būsime ne pasyvūs stebėtojai, bet aktyvus jo dalyviai.

Pirmieji Nepriklausomybės dešimtmečiai Bažnyčiai buvo itin vaisingi, nes išugdė labai stiprių asmenybių; kai kurių iš jų vardai įrašyti į XX amžiaus kankinių knygą. Tai prof. Pranas Dovydaitis, Elena Spirgevičiūtė, Adelė Dirsytė ir kiti. Du dešimtmečius daugelis arkivyskupijos tikinčiųjų labai atsakingai naudojosi laisve, brangino Bažnyčią, saugojo sveikas šeimas ir klojo savo vaikams krikščioniškus pagrindus.

Sovietmetis užgriuvo tarsi taifūnas, grasinantis nuo Lietuvos žemės nušluoti Bažnyčią ir visus padaryti naujais *homo sovieticus*, garbinančiais Lenina ir marksizmą. Žmonės dirbtinai buvo supriešinti, sąžinės prievartaujamos, tikėjimas persekiojamas. Vienas iš pačių didžiausių nusikaltimų, kuriuos padarė totalitarinis režimas, galbūt didesnis už žudynes ir trėmimus, buvo žmonių vertimas kolaboruoti su nežmoniška sistema ir tokiu būdu įpratinti juos kad ir netiesiogiai kovoti prieš Bažnyčią ir Tėvynę. Šiandien iki galo dar nesuvokiame, kodėl esame pilni nepasitikėjimo, kaltiname vieni kitus, meluojame ir apgaudinėjame; kodėl žmonės, užuot norėję sąžiningai dirbti, stengiasi neteisybės keliu garantuoti sau saugumą ir gerovę.

Atgimimo laikotarpis buvo labai sudėtingas: į vieną kamuolį susipynė laisvės džiaugsmas ir nusivylimas, mirties kultūra ir pastangos atsinaujinti, ištikimybė Bažnyčiai ir sektantiški klystkeliai, uoli tarnystė Bažnyčiai ir visuomenei ir egoistinės pastangos matyti tik save. Nereikia didelio išvalgumo pastebėti, kad per pastarąjį dešimtmetį tikrai augome, išsivadavome iš iliuzijų, ieškojome Dievo artumos ir šiandien galime ramiai, be pasiteisinimo ir perdėto savęs kaltinimo įvertinti, ką darėme ir ko nepadarėme, ir ką norėtume padaryti.

Kiekvienas simpoziumo dalyvis gavo pluoštelį medžiagos, kuri buvo surinkta per dekanatų konferencijas. Tai kunigų ir pasauliečių iškelti siūlymai, į ką reiktų atkreipti dėmesį, kokių darbų imtis. Ta medžiaga dar nėra programa, tai tik siūlymai, kuriuos galima patvirtinti arba atmesti, redaguoti ir tobulinti. Šiam darbui ir susirinkote. Jei turėsite gerų sumanymų ir suabejosite, ar galite garsiai išsakyti savo mintis, siūlau grįžus namo tas mintis užrašyti ir įteikti man ar simpoziumo organizatoriams. Pažadu išgirstas ir užrašytas mintis persvarstyti ir sukurti arkivyskupijos veiklos programą.

Daug gerų žmonių meldėsi už simpoziumo sėkmę, ta mintimi buvo organizuota ir Švenčiausiojo Sakramento adoracijos naktis, todėl pasitikime ne tik savo išmintimi ir jėgomis, bet ir Aukščiausiojo pagalba.

KAUNO ARKIVYSKUPIJOS ĮKŪRIMO REIKŠMĖ

Dr. Irena Vaišvilaitė

Kalbant apie Kauno arkivyskupijos įkūrimo reikšmę, reikia išskirti du to aspektus – bažnytinį ir valstybinį. Juos aptardami, turime prisiminti Lietuvos bažnytinės provincijos sukūrimo aplinkybes. Nepriklausoma Lietuvos valstybė susikūrė po Pirmojo pasaulinio karo, kai iš buvusių daugiataučių Rusijos ir Austrijos-Vengrijos imperijų išsiskyrė jaunos tautinės valstybės. Tų valstybių atsiradimą lydėjo ginčai dėl sienų, nes kiekviena tautinė valstybė siekė, kad jos teritorija apimtų visas tautos gyvenamas žemes, o neretai ir tas, kurios buvo susijusios su jos teritorija. Sienų nužymėjimą lydėjo įvairaus pobūdžio konfliktai. Žinoma, kad Lietuvai sunkiausias buvo konfliktas su Lenkija ir kad Ambasadorių konferencijos pripažinto Lietuvos – Lenkijos atribojimo Lietuva nelaikė galutiniu, neatsisakydama savo pretenzijų į senąją sostinę Vilnių ir jo kraštą.

Jaunos tautinės valstybės siekė kontroliuoti ne tik visą savo teritoriją, bet ir visą gyvenimą toje teritorijoje. Bažnyčios gyvenimas dvidešimto šimtmečio pradžioje buvo labai svarbi visuomenės gyvenimo dalis. Naujos valstybės siekė, kad bažnytinės sienos sutaptų su jų sienomis, kad Bažnyčios gyvenimui vadovautų jaunos valstybės lojalūs asmenys ir kad Bažnyčios vidaus politika būtų palanki tautinei valstybei. Tautiškai nusiteikę politikai neretai žvelgė į Bažnyčią kaip į tautiškumo įrankį, tad ten, kur iškilavo konfliktų su Apaštala Sostu, atsirasdavo ir tautinės, tai yra popiežiui nebepavaldžios Bažnyčios, idėjų. Čekoslovakijoje tos idėjos tapo realybe, kai tautinio išsivadavimo ir visokeriopo atnaujinimo šalininkų remiama katalikų kunigų grupė įkūrė Čekoslovakijos husitų Bažnyčią. Nuo amžiaus pradžios JAV veikė lenkų tautinė ir lietuvių tautinė Bažnyčios, atsiradusios iš vietos emigrantų siekių paversti parapijas tautinio gyvenimo centrais.

Kodėl aš apie tai kalbu – todėl, kad Lietuvai visos šios problemos nebuvo svetimos.

Tautinio judėjimo veikėjai Apaštala Soste ieškojo paramos savo tautiniams siekiams, sveikindami kiekvieną jiems palankų gestą ir piktindamiesi dėl to, ką suprato kaip priešiška tautinei idėjai. Pirmą kartą Lietuvos bažnytinės provincijos idėją iškėlė lietuvių veikėjai 1906 metų memorandume popiežiui Pijui X. Jame buvo pranešama apie lietuvių ir lenkų konfliktus parapijose ir bažnyčiose, apie kunigų lenkų ir paties Vilniaus vyskupo Ropo priešiškumą lietuvių kalbai. Buvo prašoma iš Žemaičių ir Seinų vyskupijų sudaryti Vilniaus arkivyskupiją, kurią valdytų lietuvis vyskupas, kad lietuvių parapijoms būtų

skiriami lietuviai kunigai ir kad popiežius savo dokumentuose nepainiotų lenkų ir lietuvių. Panašaus pobūdžio kreipimūsi raštu ir žodžiu būta keli.

Po nepriklausomos Lietuvos valstybės įkūrimo Lietuvos bažnytinės provincijos idėja neišnyko, bet ir nebuvo laikoma svarbiausia. 1919 metais buvo parengtas Bažnyčios Lietuvoje pertvarkymo planas, pateiktas Apaštala Sostui, buvo rengiamas ir konkordato projektas, Romoje net lankėsi nedidelė politikoje dalyvavusių kunigų delegacija. Bet toli darbai nebuvo pasistūmėję, kai prasidėjo skaudus ir sudėtingas Lietuvos ir Lenkijos konfliktas dėl Vilniaus, užsibaigęs kovo 15-osios dienos Ambasadorių konferencijos sprendimu, pripažinusiu Vilnių ir Vilniaus kraštą Lenkijai. Ta pati konferencija kiek anksčiau, vasario 16-ąją, pripažino Klaipėdą ir Klaipėdos kraštą Lietuvai.

Apaštala Sostas pripažino Lietuvos valstybę 1922 metų lapkričio 10 dieną, netrukus po Achilės Ratti, buvusio Vatikano atstovo Lenkijoje ir Lietuvoje, išrinkimo popiežiumi – Pijumi XI. Lietuvos Bažnyčia ir vyriausybė grįžo prie konkordato idėjos, bet vyriausybė didelių žygių nesiėmė. 1922 metais Lietuvoje buvę vyskupai ir kai kurie kunigai parengė Lietuvos bažnytinės provincijos projektą. 1923 metais buvo parengti konkordato apmatai, bet, kaip sakiau, aktyvių derybų nebūta.

Lietuvos Bažnyčios gyvenimo sutvarkymas labai svarbus buvo pačiai Bažnyčiai. Apie sunkią Bažnyčios Lietuvoje padėtį liudija įvairūs šaltiniai. Lietuvoje 1920 metais lankęsis Achilė Ratis rašė, kad juntamos karo pasekmės – bažnyčios menkai lankomos, retai priimami sakramentai, dažni ginčai tarp lietuvių ir lenkų, nesutarimai tarp kunigų, vyskupų ir pasauliečių, ginčai bei konfliktai tarp pačių kunigų. 1925 metų pabaigoje į Lietuvą atvykęs apaštališkasis vizitatorius Matulaitis didelė blogybe laikė kunigų išitraukimą į politiką ir kitokią pasaulietišką veiklą.

Apverktina buvo administracinė Bažnyčios padėtis. Po 1923 metų Lietuvos Respublikos sienos ribojo keturias vyskupijas – Žemaičių, Varmijos, Seinų ir Vilniaus. Žemaičių ir Seinų vyskupijos priklausė Mohiliovo bažnytinei provincijai, Seinų – Varšuvos bažnytinei provincijai, Varmijos – Vroclavo, arba Breslaujos, metropolijai. Mohiliovo metropolitas rezidavo Peterburge. Po karo ir sienų sumaišties Lietuvoje rezidavo Žemaičių vyskupas Karevičius ir iš Lenkijos ištremtas Seinų vyskupas Krosas.

Iš carinės Rusijos išsilaisvinusiame krašte bažnytinis gyvenimas pradėjo atsigausti: atgijo anksčiau uždraustų vienuolių veikla, kūrėsi katalikiškos organizacijos, visam tam reikėjo darniai veikiančios Bažnyčios hierarchijos. Be to, Lietuva buvo likusi nuošaly nuo XIX amžiaus pabaigoje prasidėjusios naujos katalikų Bažnyčių centralizacijos bangos – šalyje menkai tebuvo žinomas pirmasis kanonų teisės kodeksas, skirtingose šalies dalyse kiek skyrėsi liturginė praktika.

Ecclesia Catholica in Lituania reperta est veluti sine capite, vita religiosa et actio sine moderatore, homines catholici sine duce, – rašė Apaštalo Sosto valstybės sekretoriui apaštališkasis vizitatorius Jurgis Matulaitis. Nors pati Lietuvos vyriausybė užtęsė pasirengimus susitarimui su Apaštalo Sostu, 1925 metais pasirašyta pastarojo sutartis su Lenkija sukėlė labai aštrią Lietuvos politinių sluoksnių ir tam tikros visuomenės dalies reakciją. Sutartimi buvo sutvarkytas Lenkijos Bažnyčios valdymas ir sukurta Vilniaus arkivyskupija.

Čia neminėsiu žinomų faktų, priminsiu tik, kad konkordatas su Lenkija buvo išaiškintas kaip Vilniaus Lenkijai pripažinimas. Lietuvos vyriausybė vienašališkai nutraukė santykius su Apaštalo Sostu, pasigirdo balsų, raginančių Lietuvos Bažnyčią pasekti Čekoslovakijos pavyzdžiu ir atsimesti nuo Romos.

Kadangi Bažnyčios gyvenimo sutvarkymas buvo gyvybiškai svarbus reikalas, Apaštalo Sostas pasiuntė į Lietuvą palaimintą Jurgį Matulaitį, kuris dėdamas didžiules pastangas suvienijo Lietuvos dvasininkiją ir sugebėjo parengti Lietuvos bažnytinės provincijos steigimą bei garantuoti, kad Lietuvos vyriausybė nespriešintų tokios provincijos steigimui. Belieka priminti, kad viskas vyko artėjančių Seimo rinkimų išvakarėse ir kad politikai baiminosi pernelyg atvirų nuolaidų neva Lietuvą išvadavusiam Vatikanui, kuriam, kaip žinome, rinkimus laimėjusios kairiosios partijos buvo atvirai priešiškos. Kairiųjų laimėjimas buvo nuspėjamas, tad Bažnytinės provincijos steigimą reikėjo skubinti suprانتant, kad naujoji vyriausybė tai daryti trukdys. Vėlesni įvykiai spėjimus patvirtino.

Lietuvoje nėra plačiai žinoma, kokį milžinišką darbą nuveikė palaimintasis Jurgis rengdamas Lietuvos arkivyskupijos steigimą. Reikėjo parinkti būsimus vyskupus, reikėjo suderinti būsimų vyskupijų ribas, su valdžia reikėjo derėtis dėl jų pavadinimų ir popiežiaus bulės teiginių. Norėta, kad Vilniaus vyskupijos dalis Lietuvoje būtų pavadinta Vilniaus ar Trakų vyskupija ir kad būtų atvirai pasakyta, kad ji bus prijungta prie Vilniaus vyskupijos, kai ši visa sugrįš Lietuvai. Panašių reikalavimų būta dėl Seinų vyskupijos dalies.

Kad Klaipėda ir jos kraštas priklausytų Lietuvos bažnytinei provincijai, priešinosi Varmijos vyskupas, kleras ir pasauliečiai. Matulaitis labai subtiliai išnaudojo šį skaudų klausimą, Vatikanui įrodydamas, kad jei Klaipėda nepriklausys Lietuvos bažnytinei provincijai, susitarti su Lietuvos valdžia nepavyks, o valdžiai pabrėždamas, kad Klaipėdos pripažinimas Lietuvai nėra lengvas, bet, tą darydamas, Apaštalo Sostas liudija gerą valią ir bešališkumą, nes nepasiduoda stipriam vokiečių spaudimui. (Lenkai irgi turėjo savo planų dėl visos Varmijos vyskupijos ir užsiimtinio lobizmo.)

Kauno arkivyskupijos, arba Lietuvos bažnytinės provincijos, įkūrimas nutiesė kelią konkordatui, bet, svar-

biausia, sutvarkė Bažnyčios Lietuvoje gyvenimą. Naujų vyskupijų įkūrimas nedideliuose centruose ne tik priartino vyskupus prie jų valdomų bažnyčių gyvenimo, bet ir pakėlė miestų prestižą. Panevėžys, Kaišiadorys ir Vilkaviškis tapo religinio gyvenimo atnaujinimo centrais, Kaunas – ne tik politinė, bet ir religine Lietuvos sostine.

Jaunyvas ir energingas Lietuvos episkopas buvo parinktas iš aktyvių, politikoje dirbusių kunigų, kurie dabar visas savo jėgas ir patirtį skyrė religiniam gyvenimui atgaivinti ir sutvarkyti. Padėti tokio gyvenimo pamatai išlaikė po poros dešimtmečių prasidėjusį Bažnyčios persekiojimą.

Popiežiškoji konstitucija *Lituanorum gente*, paskelbta 1926 metų balandžio 4-ąją, per Velykas, ne tik įsteigė naują bažnytinę provinciją – Kauno arkivyskupiją su sufraganinėmis Panevėžio, Vilkaviškio, Kaišiadorių ir Telšių vyskupijomis. Pastarajai buvo priskirta Klaipėdos prelatūra. Buvo paskirti vyskupijų ordinatai, Seinų vyskupui Antanui Karosui buvo paskirtas vyskupas pagalbininkas Mečislovas Reinys.

Ši konstitucija nustatė esmines bažnyčių administravimo normas, katedrų kapitulų išrinkimo tvarką, seminarijų steigimą, klero ir tikinčiųjų teises ir pareigas. Joje buvo aptarta klero priklausomybė diecezijoms, bažnytinės baudmės tiems, kurie priešintųsi konstitucijos įgyvendinimui. Buvo pridurta, kad popiežius pasilieka teise, esant reikalui, vyskupijų ribas keisti.

Respublikos prezidentui Jurgis Matulaitis rašė: „Popiežiaus laiškas atsižvelgė į visus Lietuvos lūkesčius. Teko nugalėti daugybę sunkumų siekiant, kad tas laiškas būtų toks, koks yra. Pavyko palikti atvirą erdvę būsimiems pakeitimams, nebuvo sudalintos Vilniaus ir Seinų vyskupijų dalys, nors ir nepalikti jų senieji vardai. Dėl Klaipėdos krašto pavyko pasiekti daugiau nei tikėtasi. Bažnytinis sutvarkymas atneš daug gero ne tik Bažnyčiai Lietuvoje, bet ir valstybei. Lietuvių tautai ir Lietuvos Bažnyčiai šis įvykis yra istorinis“.

Liberalai, tautininkai ir politinė kairė *Lituanorum gente* pasitiko priešišškai, šią konstituciją kritikavo bei kaltino Bažnyčią išdavus tautos interesus ir pripažinus Vilniaus praradimą. Tačiau Lietuvos vyriausybė, iš pradžių pareiškusi, kad Bažnyčios valdymo sutvarkymas yra jos vidaus reikalas, visgi gegužės 8-ąją nutarė atnaujinti vienašališkai nutrauktus diplomatinis santykius. Prasidėjo naujas Lietuvos Bažnyčios gyvenimo ir Lietuvos bei Apaštalo Sosto santykių etapas. Jis apima tautinės Lietuvos valstybės, nacių ir sovietų okupacijų ir nepriklausomybės atkūrimo laikotarpį – iki popiežiaus Jonas Paulius II pertvarkė Bažnyčios valdymą nepriklausomoje Lietuvos valstybėje, kurios sostinė Vilnius, įsteigdamas nebe vieną, o dvi bažnytines provincijas – Kauno ir Vilniaus.

KAUNO ARKIVYSKUPIJA 1926–1940 METAIS

Kan. doc. dr. Algimantas Kajackas

1918 m. Lietuva išsikovojo nepriklausomybę, pamažu pasaulio valstybės ją pripažino, bet Katalikų Bažnyčios padėtis buvo gana pakrikusi ir neaiški. 1920 m. sutartimi su Rusija Lietuvai buvo pripažintos jos etninės žemės: su Augustavu, Suvalkais, Gardinu, Lyda ir Pastovais. Carų Rusijoje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėse buvo trys vyskupijos: 1387 m. įsteigta Vilniaus vyskupija, 1417 m. įsteigta Žemaičių vyskupija ir 1818 m. įsteigta Seinų vyskupija. Vilniaus ir Žemaičių vyskupijos priklausė Mohilovo metropolijai, Seinų vyskupija – Varšuvos metropolijai.

1920 m. lenkams okupavus didesnę dalį Vilniaus ir Seinų vyskupijų, o Lietuvai 1922 m. atsiėmus Klaipėdos kraštą, Lietuvai priklausė vakarinė dalis Vilniaus vyskupijos, be Kuršo ir Žiemgalos Žemaičių vyskupija, vakarinė dalis Seinų vyskupijos ir Varmijos metropolijai priklausantis Klaipėdos kraštas.

1921 m. Šventasis Sostas atsiuntė į Lietuvą apaštališkąjį administratorių arkiv. A. Cechinį (Zecchini). Lietuvos užsienio reikalų ministras Galvanauskas ir Lietuvos atstovas prie Šv. Sosto K. Bizauskas 1922 m. spalio 9 d. raštu kreipėsi į Žemaičių vysk. P. Karevičių, kad paskirtų savo atstovą konkordato su Vatikanu tekstui rengti. Vysk. P. Karevičius tam paskyrė prof. Buožį. Tekstas buvo parengtas 1923 m. rugsėjo 17 d. Jame buvo skelbiama Lietuvos bažnytinė provincija su metropolito sostu Vilniuje ir 4 sufraganiškos vyskupijos: Gardino, Seinų ir Žemaičių (kard. V. Sladkevičiaus archyvas: „Konkordatas“). Tačiau šis konkordato tekstas buvo pripažintas nerealiu ir klausimas užsitęsė iki 1926 m. balandžio 4 d., kai palaimintajam Jurgiui Matulaičiui išmintingai tariantis su Lietuvos vyriausybe buvo paskelbta bažnytinė provincija su arkivyskupo metropolito sostu Kaune ir Kaišiadorių, Panevėžio, Telšių, Vilkaviškio vyskupijomis. Taip susidarė galimybė 1927 m. paskelbti Lietuvos ir Šv. Sosto konkordatą.

Pirmuoju Kauno arkivyskupu tapo 1919 m. vyskupu konsekruotas Žemaičių vyskupo P. Karevičiaus augziliaras Juozapas Skvireckas.

Mykolas Vaitkus savo atsiminimuose arkivyskupą apibūdina kaip labai santūrų, praktišką, kritišką, bet protingai ir tiksliai įvykius vertinantį hierarchą. Išskiria jo darbštumą prie rašomojo stalo, be to, jo pomėgį fiziškai dirbti ir tvarkyti ūkį.

Arkivyskupo metropolito teisės ir pareigos buvo saugoti tikėjimo ir doro gyvenimo sritis: žiūrėti, kad kiti vyskupai atliktų savo pareigas; šaukti metropolijos

vyskupų konferencijas ir joms vadovauti; mirus sufraganiškos vyskupijos vyskupui, prižiūrėti, kad kapitula laiku išsirinktų kapitulinį vikarą.

Kauno arkivyskupiją oficialiai pradėjo valdyti 1926 m. birželio 21 d. Tą dieną paskelbė ir pirmuosius Kauno arkivyskupijoje savo potvarkius, Kauno metropolinės arkivyskupo kurijos sudėtį. Generaliniu vikaru tapo prel. Kazimieras Šaulys, kurijos kancleriu kan. Juozapas Byla, arkivyskupo sekretoriumi – kun. Stanislovas Ūsoris. Paskelbė bažnytinio tribunolo įsteigimą. Oficiolu tapo prel. Paulius Januškevičius, vice-oficiolu – kun. Juozapas Lesauskis, ryšio gynėju ir *promotor iustitia* – Petras Malakauskis, notaru – kun. Mečislovas Sandanavičius.

Buvo sudarytos ir kitos arkivyskupijos tarnybos: tarėjų taryba, administracijos tarėjai, metropolinės seminarijos taryba, stebėtojų taryba, knygų cenzūros taryba, posinodiniai egzaminatoriai, dekanatų kunigų komisija, bažnytinės muzikos tvarkymo komisija ir bažnytinio meno priežiūros taryba.

Arkivyskupijos teritorija buvo suskirstyta į 10 dekanatų: Joniškio, Kauno, Kėdainių, Krakių, Raseinių, Šiaulių, Šiluvos, Ukmergės, Veliuonos ir Žeminių. Bendras katalikų skaičius buvo 430 tūkst.

1940 m. Kauno arkivyskupijai priklausė 91 parapija, 31 filija, 34 oratorijos, 84 koplyčios. Dirbo 317 kunigų. Katalikų buvo 500 tūkst.

Išskirtinį dėmesį arkivyskupas kreipė į Kunigų seminariją ir Teologijos-filosofijos fakultetą universitete. Šias įstaigas arkivyskupas paveldėjo iš vyskupo Pranciškaus Karevičiaus. Kauno Žemaičių kunigų seminarijoje jautrus lenkiškumo klausimas vyskupo Karevičiaus jau buvo išspręstas – seminarija visiškai sulietuvinta. Nuo 1909 m. jai vadovavo prelatas Maironis. Seminarijoje jau drąsiai veikė Šv. Tomo draugija, lietuviška spauda besirūpinanti Šv. Tomo draugija, lietuvių kalba seminarijoje jau buvo galutinai įsitvirtinusi.

Paskelbus Lietuvos bažnytinę provinciją, Žemaičių seminarija tapo tarpdiecezine: ji rengė kunigus Kauno arkivyskupijai, Kaišiadorių, Panevėžio ir Telšių (pastaroji atidarė savo seminariją 1928 m.) vyskupijoms.

Arkivyskupas ir toliau seminarijos rektoriumi paliko prel. Maironį (1932 m. jam mirus, jos rektoriumi paskirtas kan. Pranciškus Penkauskas), vicerektoriumi paskirtas P. Penkauskas, prefektu – kun. Pranciškus Venskus, dvasios tėvu – kun. Jurgis Šimkus.

Buvo pertvarkyta seminarijos mokymo programa: įvestos trejų metų filosofijos studijos ir ketverių metų teologijos studijos. Išklause bendruosius dalykus, klierikai toliau studijavo Teologijos-filosofijos fakultete universitete. Tam buvo paskirti dėstytojai: garbės profesoriai prel. Jonas Mačiulis-Maironis ir prel. Adomas

Jakštas – Aleksandras Dambrauskas; ordinariniai profesoriai: fakulteto didysis kancleris arkiv. Juozapas Skvireckas, prel. Blažiejus Čėsnys, prel. Aleksandras Grigaitis, dr. Stanislovas Šalkauskis, prel. Kazimieras Šaulys, dr. Pranciškus Dovydaitis; ekstraordinariniai profesoriai: prel. dr. Pr. Kuraitis, vysk. dr. Mečislovas Reinys, dr. Antanas Maliauskis, dr. Jonas Totoraitis, dr. Juozas Eretas, dr. Petras Malakauskis, dr. Kazimieras Pakštas, Melchioras Račkauskas; docentai: dr. Leonas Bistras, Morkus Morkešis, Pranciškus Penkauskas, dr. Ignacijus Česaitis, dr. Antanas Gylys, dr. Antanas Salys, Juozapas Meškauskas, Juozapas Balčikonis, dr. Pranciškus Vencus, dr. Jonas Grinius, dr. Jonas Juška, lektorius Aleksandras Kačenauskas.

Vėliau fakultete dirbo: dr. Vincentas Padolskis, dr. Antanas Maceina, dr. Zenonas Ivinskis.

Fakultetui vadovavo renkami dekanai: Pranciškus Būčys (1922–1923; 1925–1926 m.), Blažiejus Čėsnys (1923–1925 ir 1929–1930 m.), Pranciškus Kuraitis (1929–1937 m.), Petras Malakauskis (1937–1940 m.).

1938 m. liepos mėn. 2 d. popiežius Pijus XI Kauno seminariją ir Teologijos- filosofijos fakultetą pripažino ir patvirtino dekretu.

1922–1940 metais Teologijos-filosofijos fakultetą baigė 550 studentų, iš jų 362 – Teologijos ir 188 – Filosofijos skyrių.

Pastoracijos, švietimo, visuomeninio gyvenimo ir informacijos baruose arkivyskupijoje aktyviai darbuosi vienuolijos. Nuo 1923 m. atsikūrė Jėzaus draugija – jėzuitai; šalia pastoracijos, vadovavo gimnazijai, leido žurnalus „Žvaigždė“, „Misijos“, spausdino religinio turinio knygas. Vėliau Šiauliuose buvo įkurta jėzuitų rezidencija ir maldos namai.

Marijonai veikė nuo 1921 m. prie Šv. Gertrūdės bažnyčios, vadovavo Filosofijos institutui, turėjo didelę biblioteką. Ukmergėje tvarkė Švč. Trejybės parapiją, turėjo savo namus.

Dominikonų centras buvo Raseiniuose nuo 1932 m.

Saleziečiai tvarkė Švč. Trejybės parapiją Kaune, vaikų prieglaudą ir amatų mokyklą Vilijampolėje. Jų centras buvo Vytėnuose.

Kapucinai nuo 1934 m. vadovavo pastatę bažnyčią Petrašiūnų parapijai, leido žurnalą „Lurdas“. Seserys benediktinės darbavosi prie Šv. Mikalojaus bažnyčios Kaune ir Joniškyje, seserys kotrynietės – Kaune, Karmėlavoje, Kulautuvoje, Kelmėje ir Radviliškyje, kazimierietės – Pažaislyje ir Petrašiūnuose, širdietės – Kaune, Šiauliuose, Jurbarkė. Veikė pranciškonės, Nekaltojo Prasiidėjimo seserys, elžbietietės. Visos jos vykdė plačią karitatyvinę veiklą: išlaikė įvairias mokyklas ir jose dirbo, steigė ir globojo senelių

bei našlaičių prieglaudas, vaikų darželius, auklėjimo įstaigas, tarnavo ligoninėse slaugėmis.

Svarbią vietą bažnytinėje veikloje arkivyskupijoje užėmė katalikiškos draugijos. Kaune esantys jų centrai įkvėpė, koregavo draugijų veiklą visoje Lietuvoje. Tam buvo įkurtas Katalikų veikimo centras. Tai pasauliečių katalikiškos akcijos organizacija, veikusi vyskupų nurodymais. Jos vadovybę sudarė 13 asmenų. Struktūriškai centras apėmė keturias pagrindines organizacijas: vaikų, jaunimo, moterų ir vyrų. Prie jų dar glaudėsi blaivybės, meno, sporto ir profesinės organizacijos. Vaikams buvo įsteigta Angelo Sargo sąjunga. Jos tikslas – ugdyti vaikų tvirtą tikėjimą, tėvynės meilę, dorą. Sąjunga turėjo apie 50 tūkst. narių.

Jaunimas būrėsi į „Pavasario“ sąjungą, kurios veikla reiškėsi religine, tautine, visuomenine ir kultūrine linkme. 1940 m. uždariant šią sąjungą, jos narių buvo apie 70 tūkst.

Besimokantis jaunimas priklausė Ateitininkų federacijai, kurią sudarė moksleivių, studentų, sendraugių sąjungos.

Dar veikė Katalikų vyrų sąjunga, Katalikų moterų sąjunga, labdaros šv. Vincento Pauliečio, Vaikelio Jėzaus ir Krikščioniškos meilės sąjungos. Jos visos sudarė „Caritas“. „Caritas“ steigė ir išlaikė senelių prieglaudą, organizavo socialinę paramą.

Švietimo srityje reiškėsi Lietuvių katalikų akademija, „Saulės“ draugija, Lietuvių katalikų mokytojų sąjunga, Lietuvos katalikų universitetui remti draugija.

Buvo ir grynai religinių organizacijų: Švč. Sakramento brolija, Gyvojo rožančiaus, Šventojo Vardo, Šv. Cecilijos, Tretininkų draugijos, Vyrų apaštalavimo sąjunga.

Visos šios draugijos, federacijos turėjo savus laikraščius, bibliotekas, draugijų būstines ir net nuosavus namus, chorus, orkestrus.

Bažnytinės vadovybės ir katalikiškųjų organizacijų dėka Kaune 1934 m. birželio 28 – liepos 1 d. buvo švenčiamas didingas I Lietuvos Eucharistinis kongresas, t. p. 550 metų nuo krikščionybės įvedimo Lietuvoje minėjimas.

Katalikų gyvenimo aktualijas svarstė, katalikiškas mintis skleidė gausi periodika. Nuo 1923 iki 1936 m. dienraštis „Rytas“, vėliau jį pakeitęs „XX amžius“ kartu su savaitraščiu „Mūsų laikraštis“, kuri leido Katalikų veikimo centras, buvo patys populiariausi ir skaitomiausi laikraščiai. Žurnalai „Židinys“ (1925–1940 m.), „Naujoji vaidilutė“ (1921–1940), „Naujoji Romuva“ (1931–1940), „Tiesos kelias“ (1925–1940), „Ateitis“ (1911–1940) buvo skirti inteligentijai. Mokslo žurnalai: „Atheneum“ – svarstęs kalbos, literatūros ir istorijos temas, redaguojamas dr. Juozo Ereto; „Logos“ – filosofijos žurnalas, reda-

guojamas dr. Prano Dovydaičio; „Soter“ – religijos mokslų žurnalas, redaguojamas dr. P. Malakauskio. Jie buvo leidžiami Teologijos-filosofijos fakultete Vytauto Didžiojo universitete. Jaunimui, vaikams vienuolijos ir katalikiškos organizacijos leido daugybę populiarių žurnalų.

Išskirtinė vieta katalikiško švietimo srityje priklauso dar 1905 m. Kaune įsteigta Šv. Kazimiero draugija, kuri nuo 1918 metų išgijo „Šviesos“ spaustuvė. Iki 1940 metų spaustuvė išleido 740 pavadinimų knygų. Šv. Kazimiero draugija turėjo ne tik spaustuvę, namus, knygyną, bet ir padalinius kituose Lietuvos miestuose.

1932 m. gruodžio 1 d. arkiv. metropolitas Juozapas Skvireckas paskelbė visiems arkivyskupijos kunigams ir vienuoliams kvietimą į sinodą. Sinodo tikslas, kad arkivyskupijoje dirbantys kunigai atsinaujintų, iš naujo pasiryžtų būti „žemės druska“ ir „pasaulio šviesa“ (Mt 5, 13–14). Sinode buvo svarstomi vyskupijos reikalai, siekta pastoracijos gyvenimo pagyvinimo didesnei katalikų palaimai ir naudai.

Tam pagal 360 kan. arkivyskupas paskelbė aštuonias pasirengimo komisijas. Joms vadovauti paskyrė dvi centrines komisijas.

Sinodas vyko 1934 m. vasario mėn. 20–22 d. Palaiminimą sinodui atsiuntė popiežius Pijus XI.

Trys sinodo dienos praėjo sklandžiai, vaisingai, iškilmingai: vasario 19 d. 18 val. visų Kauno bažnyčių varpai skelbė sinodo pradžią. Kiekvieną rytą arkikatedroje bazilikoje 7 val. 30 min. buvo celebruojamos pontifikalinės šv. Mišios. Per tris sinodo dienas organizuotos šešios sesijos. Priimti 189 nuostatai, susiję su dvasininkų gyvenimu, pastoracine veikla, katalikų akcijomis, tikybos dėstymu mokyklose, Bažnyčios turtų valdymu. Sinodas nusprendė steigti Bažnytinio meno muziejų. Arkivyskupas metropolitas paskelbė, kad sinodo nuostatai įsigalioja nuo 1935 m. vasario 22 dienos.

Sinodo nuostatų paskelbimas turėjo didžiulę reikšmę visam arkivyskupijos gyvenimui: sinodas aiškiau apibrėžė kunigo pareigas, pritaikant CIC įpareigojimus vyskupijos sąlygomis; nustatė oficialių santykių tarp kunigų normas, panaikino blaškymąsi, neaiškumą, paskatino didesnę sutarimą tarp kunigų, išryškino sakramentų teikimo kanonines normas ir jas suvienodino visoje arkivyskupijoje, nustatė bažnytinių turtų administravimo tvarką. Bet turbūt svarbiausia, kad visi vyskupijos kunigai dalyvavo sinodo parengime, jo sesijose labiau įsigilino į svarstomus klausimus, giliau suprasdami juos įsipareigojo jų laikytis.

1926 m. įsteigus Lietuvos bažnytinę provinciją, Kauno arkivyskupija paveldėjo Žemaičių vyskupijos katedrą kartu ir Žemaičių vyskupijos per 500 metų susiformavusį paveldą. Daugiau kaip 120 metų besitęsianti carinės Rusijos politika visaip kliudė ir slopi-

no bažnytinę veiklą. Reikėjo iš pagrindų ne vien pertvarkyti naujomis sąlygomis bažnytinį gyvenimą, bet ir suaktyvinti, pritaikant jį prie Visuotinės Bažnyčios naujausių normų. Arkivyskupo metropolito vadovaujama Kauno arkivyskupija sėkmingai vykdė naujas užduotis.

Šalia kitų dalykų, arkiv. J. Skvireckas Lietuvos Bažnyčiai dar davė neįkainojamą dovaną – išverstą lietuviškai Šv. Raštą. Popiežius Pijus XI įvertino sėkmingas arkivyskupo pastangas ir suteikė jo asmeni išaukštinančius titulus: *Soli Pontifitio Adsistens* (asis-tuojantis popiežiaus sostui), *Suae Sanctitatis Praelatus Dometicus* (Popiežiaus rūmų prelatas), *Comes Romanus* (Romos grafas).

Prieškarinėje Lietuvoje Bažnyčiai nebuvo lengva veikti. Ypač nuo 1929 metų. Tautininkų valdžia buvo nusprendusi iš lėto likviduoti Teologijos-filosofijos fakultetą universitete. Arkivyskupo drąsus ir principingas paskelbimas, jog įsteigiamas atskiras Katalikų universitetas, privertė valdžią ieškoti kompromisų.

Tautininkų valdžia ir kitokiais draudimais ir net teis-mais varžė bažnytinę veiklą. Kauno arkivyskupas net buvo kritikuojamas, kad nepakankamai griežtai gynė Bažnyčios reikalus. Atrodo, tai kilo iš jo prigimto charakterio: jis niekada nesiginčijo, ieškodavo kompromisų, tuo pelnė kunigų ir valdžios pagarbą. Kita vertus, niekada neslopino kunigų geros iniciatyvos.

Tarpukario Lietuvos Bažnyčios laikotarpis – aktyvios bažnytinės veiklos metas: veiklios pastoracijos, dorovinio švietimo, puikiai organizuotos visuomeninės veiklos. Kauno arkivyskupija čia užėmė vadovaujamas pozicijas.

1940 m. sovietų smūgis Bažnyčiai – baisių netekčių metai.

KAUNO ARKIVYSKUPIJOS SIELOVADINĖ PADĖTIS NUO 1940 IKI 1990 METŲ

Mons. doc. dr. Vytautas S. Vaičiūnas

Didysis Kristaus sielovadinis rūpestis išsakytas Mato evangelijoje žodžiais: „Eikite ir padarykite mano mokinius visų tautų žmones“ (Mt 28, 19).

Lietuva šį kvietimą priėmė atėjus į mūsų kraštą krikščionybei. Kad Kristaus ugnis neužgestų, Bažnyčios vadovai išstisus šimtmečius rūpestingai budėjo prie sielovados vairo.

Žemaičių vyskupijoje, kuriai anuo metu priklausė labai žymi Kauno arkivyskupijos dalis, paskutinis diecezinis sinodas įvyko 1752 m. rugsėjo 4–6 d., vadovaujant vyskupui Antanui Tiškevičiui.

1932 m. gruodžio mėn. 1 d. dvyliktajame „Tiesos kelio“ numeryje buvo paskelbtas Kauno arkivyskupijos raštas, kuriuo pranešama apie šaukiamą kitų metų pabaigoje diecezinį Kauno arkivyskupijos sinodą, kuris įvyko 1934 m. vasario 20–22 d. Kaune. Sinodas pateikė plačią sielovadinę programą, kuri sėkmingai buvo vykdoma iki 1940 m.

1940 m. sovietų valdžiai okupavus Lietuvą, didysis bedievybės slibinas parodė, kas esąs. Galingais žaibais buvo svaidomasi po visą Lietuvą, sykiu tai palietė ir Kauno arkivyskupijos sielovadą. Prasidėjo didysis teroras prieš Bažnyčią ir žiaurūs persekiojimai. Trumpai pasiautus komunizmui ir ateizmui, 1941 m. Lietuvą užėmė vokiečiai ir atrodė, kad vėl prasidės religinė laisvė. Bet tai buvo tik popieriuje. Kas nepakluso gestapo diktatūrai, tiems grėsė koncentracijos lageriai. 1942–1945 m. vokiečių lageriuose nemažai lietuvių atidavė savo gyvybes. Tačiau religinės laisvės atšilimas buvo laikinas. Į visas bažnytines instancijas kišosi vokiečių galingieji, reikalaudami ištikimybės „didžiai tautai“.

1940 m. Kauno arkivyskupijos sielovadoje dirbo 368 kunigai ir keli šimtai vyrų bei moterų vienuolių. 1944 m., bolševikams užimant Lietuvą, į Vakarus pasitraukė 70 kunigų ir arkivyskupas J. Skvireckas bei vyskupas V. Brizgys, taip pat daug Lietuvos inteligentijos.

1944 m. Sovietų Sąjunga vėl triumfališkai kaip „išvaduojoja“ įžengė į Lietuvą. Vietoje išsvajotos laisvės pažadų pirmiausia prieš Bažnyčią pasirodė atsukti didžiosios bedievybės mėsmalės dantys.

Iki Stalino mirties – 1953 m. siautėjo baisus komunizmo teroras. Tremtys į Sibirą, kalėjimus. Šimtai kunigų su ganytojais atsидūrė sovietų kalėjimuose ir lageriuose, visa sielovadinė veikla tautoje buvo pa-

ralyžiuota. Bažnyčia atskirta nuo valstybės, iš mokyklų išmesti kryžiai, išvaikyti kapelionai, prasidėjo teroru brukamas ateizmas. Lietuvoje kilo partizaninis judėjimas. Kaip lapai rudenį vienas po kito krito gražiausi Lietuvos sūnūs ir dukros.

Kaip ir visoje Lietuvoje, Kauno arkivyskupijoje susidarė du blokai: puolančioji ir besiginančioji pusės. Puolančioji ateistinė pusė turėjo galingą veiklos aparatą. Jos rankose buvo komunistų partija, vyriausybės institucijos, valstybės saugumas, teismai, mokyklos, propagandinės leidyklos ir tūkstančiai propagandistų, nusiteikusių ateistiniam darbui ir tautos „valymui“.

Visos veiklos aparato viršūnėje Maskva paskyrė prie Ministrų Tarybos vadinamąją Religijų reikalų tarybą. Lietuvoje tos tarybos vadovas buvo vadinamas Religijų reikalų tarybos įgaliotiniu. Juo buvo saugumo tarnautojas Pušinis, po jo Justinas Rugienis. Tos įstaigos valdžioje atsидūrė klierikų priėmimo į seminariją „kartelė“, kunigų skyrimas bei atleidimas, vyskupų ir valdytojų ganytojiškų laiškų kontrolė, kunigų siuntimo studijuoti į Romą ir kandidatų į vyskopus atranka. Šiai įstaigai uoliai talkino įvairūs ateistinio aparato bendradarbiai, vietinės valdžios vykdomojo komiteto pirmininkai ir pavaduotojai, švietimo sistemos darbuotojai, mokyklų direktoriai, mokytojai, KGB pareigūnai, teismai, propagandinės, leidžiančios keliasdešimt tūkstantinius tiražus, leidyklos. Didysis troškimas – bet koku būdu sužlugdyti sielovadą.

Ateizmo aparato taikiniais tapo ne tik religinės idėjos. Buvo neįmanomas joks dialogas, dominavo vien įsakymai, smurtas, grasinimai ir patyčios.

Kunigai, neišvežti į Sibirą ir kalėjimus, buvo ištikti šoko. Vieni iš jų tyliai ir ramiai, kiek pajėgdami, dirbo sielovadinį darbą, pašvėsdami savo laiką klausykoje ir individualiai pastoracijai. Kai kurie suklupo, tapdami KGB bendradarbiais. Tai daugiausia iš baimės palūžę kunigai, kurie, kompensuodami savo silpnumą, taip pat nuoširdžiai stengėsi patarnauti tikintiesiems.

Prieš kelerius metus, dalyvaudamas pastoracijos simpoziume Vengrijoje, jo dalyviams priminiau Lietuvos sielovadoje vartotą terminą „Gulago pastoracija“. Ypač tokia pastoracija buvo vykdoma Sibire.

Po 1940 m. sovietų invazijos į Lietuvą buvo uždaryti vienuolynai, seselės vienuolės gyveno ir veikė slaptai.

Kunigų ir vienuolių darbas dažnai būdavo, galėtume sakyti, katakombinis. Bažnyčiai buvo leidžiama veikti tik laikant pamaldas bažnyčiose ir laidojant. Kai kuriose parapijose buvo galima laisviau dirbti, o kitose, pvz., aprūpinant ligonius sakramentais ligoninėse, tekdavo konfliktuoti su ligoninės administracija. Kunigai buvo vadinami kulto tarnais. Tik atlikti apeigoms!

Didelis kultūrinės sielovados židinys buvo 1935 m. įsteigtas religinio meno muziejus Kaune. Bolševikams

okupavus Lietuvą, muziejus buvo uždarytas, 1941 m., vokiečių laikais, atkurtas. 1944 m., bolševikams vėl užėmus Lietuvą, muziejus buvo galutinai uždarytas.

Užėjus sovietų okupacijai, Kaune liko vienintelė Lietuvoje Kauno tarpdiecezinė kunigų seminarija. Klierikų skaičius nuo kelių šimtų didžiuliais šuoliais kasmet buvo mažinamas. Kiekvienais metais Lietuvoje mirdavo vidutiniškai 20–25 kunigai. Trūkstant sielovadai kunigų, geso tautinis sąmoningumas ir religinis entuziazmas. Bet uolieji kunigai, vieni slapčiau, kiti viešiau, vykdė savo kunigiškus išpareigojimus Kristui ir Bažnyčiai – net savo laisvę ar gyvybę paaukodami už ganomuosius.

Vokiečiams užėmus Lietuvą, Telšių ir Vilkaviškio vyskupai atkūrė savas seminarias. Kaune liko buvusi Tarpdiecezinė seminarija, skirta Kauno, Kaišiadorių ir Panevėžio vyskupijoms. Seminarija veikė visą vokiečių okupacijos laikotarpį.

1944 m. rudenį, kai didžiąją Lietuvos dalį jau buvo okupavę bolševikai, Ukmergėje buvo sušaukta Vyskupų konferencija ir sudaryta nauja seminarijos vadovybė: rektorius kun. prof. St. Gruodis, vicerektorius kan. P. Rauda ir prefektas kun. J. Meidus. Mokslas prasidėjo 1944 m. rudenį. Susirinko daugiau kaip 400 klierikų. Dvasinių seminarijų klierikai, prasidėjus Stalino paskelbtam „atlydžiui“ ir žadant religijos laisvę, buvo atleidžiami nuo mobilizacijos – karinės tarnybos. Bet greitai tą išsakymą atšaukus, klierikai buvo imami į sovietų armiją.

1944 m. buvo uždaryta Vilkaviškio vyskupijos kunigų seminarija ir klierikai atvažiavo į Kauno seminariją. 1946 m. uždarius Telšių kunigų seminariją, Kaunan atvyksta nemažai jos auklėtinių.

Didžiulė, labai daug vertingų knygų, rankraščių bei retų leidinių turėjusi seminarijos biblioteka (apie 100 tūkst. tomų) okupantų buvo netvarkingai sugrūsta į Šv. Jurgio bažnyčią. Dauguma knygų buvo sunaikinta.

1948–1949 m. – komunistų siautėjimo apogėjus Lietuvos Bažnyčios istorijoje. Mokoma seminarijoje buvo grasinimų, bauginimų, suėmimų, trėmimų sąlygomis. Pvz., 1948 m. gegužės mėnesį, vidurnakty, išiveržę čekistai išsivedė 12 klierikų, kurie buvo išgabenti prie Baikalo ežero.

Kiekvieną savaitę būdavo iškabinamas šaukiamųjų į raštinę sąrašas. Kurijos raštinė paslaugiai turėdavo užleisti savo kambarį čekistų vedamiems „dvasiniams pasikalbėjimams“. Tokių „pasikalbėjimų“ metu klierikus buvo bandoma užverbuoti dirbti bolševikų saugumui. Dauguma prievartaujamųjų atsiskaidavo pasirašyti „išpareigojimus“. Tokie būdavo areštuojami.

1949 m. liepos mėn. seminaristų skaičius sumažintas iki 60 ir kasmet vis mažėjo, o 1966 m. seminarijoje

liko tik 23 klierikai. Bažnyčios ir parapijos greitai pajuto kunigų stygių.

Praktika parodė, kad Viešpats padeda viską nugalėti, nors ir siautė norintys visai sužlugdyti seminariją. Senoji seminarijos dvasia liko gyva, tačiau išgyveno krizę.

Karo metu Kauno kunigų seminarijos rektoriumi buvo kun. Pranas Petraitis SDB. Pokariu: kun. Stanislovas Gruodis SJ, kun. Augustinas Vaitiekaitis, kun. Alfonsas Lapė. Po 1965 m. rektoriumi paskirtas kun. prof. dr. Viktoras Butkus, kuris šias pareigas ėjo iki 1989 m. Jo vietoje rektoriumi buvo paskirtas vysk. Vladas Michelevičius.

1944–1964 m., t. y. per 20 metų, seminarija išleido 284 kunigus.

1964 m. Lietuvoje buvo 874 kunigai.

1945–1971 m. buvo iššventinti 337 kunigai.

1945–1981 m. buvo iššventinti 428 kunigai.

1945–1990 m. Lietuvoje mirė daugiau kaip 700 kunigų, o iššventinta tik per 500 naujų kunigų.

Kandidatų į seminariją visada atsirasdavo, tačiau okupacinė valdžia darė visokius trukdymus į ją patekti. Nuo 1966 m. buvo leidžiama klierikų skaičių pamažu didinti. Pvz., 1981 m. jau buvo 93 klierikai. Iki Lietuvos atgimimo pradžios jų skaičius peršoko 100.

1922 m. balandžio 12 d. Lietuvos universitete Kaune įsteigtas Teologijos-Filosofijos fakultetas. Jis buvo patvirtintas Vatikano katalikiškųjų studijų kongregacijos. 1940 m., bolševikams užėmus Lietuvą, fakultetas buvo uždarytas. Tačiau 1940 m. spalio 1 d. bažnytinė vadovybė, pritariant Vatikanui, Teologijos fakultetą perkėlė į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją ir jis kaip savarankiškas fakultetas veikė iki 1994 m. 1989 m. buvo atkurtas Vytauto Didžiojo universitetas. 1990 m. Vytauto Didžiojo universitete buvo atkurtas Teologijos-filosofijos fakultetas. Kaune atsirado du teologijos fakultetai: vienas, patvirtintas Katalikiškųjų studijų kongregacijos, Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, o kitas – pasaulietinia-me Vytauto Didžiojo universitete.

1994 m., sutinkant VDU Senatui ir patvirtinus Vatikano katalikiškųjų studijų kongregacijai, abu fakultetai buvo sujungti ir įsteigtas vienas Katalikų teologijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete.

Pokario metais okupantai paskelbė vadinamąją bažnyčių „registraciją“, tai buvo žingsnis į jų uždarinėjimą. Vyskupijoje uždaryta per 20 bažnyčių ir parapijų bei 89 koplyčios. Okupacinė valdžia nusavino vienuolijų, parapijų pastatus, sales, prieglaudą, senelių namus, špitoles, spaustuves, bibliotekas, knygynėlius ir kitą turtą bei parapijų žemę.

Keletas minčių apie Kauno arkivyskupiją valdžiusius vyskopus ir valdytojus.

1926 m. balandžio 5 d., įsteigus Bažnytinę provinciją, popiežius Pijus XI paskyrė vysk. J. Skvirecką Kauno arkivyskupu metropolitu, kuris valdė arkivyskupiją iki 1944 m.

1940 m. balandžio 2 d. popiežius Pijus XI nominavo kun. Vincentą Brizgį Kauno arkivyskupo pagalbininku.

1944 m. liepos mėn. pabaigoje abu vyskupai turėjo pasitraukti į Vakarus. Kauno arkivyskupui ir jo pagalbininkui paliekant Lietuvą, kapitulos reikalai buvo palikti tvarkyti jos prepozitui prelatui Povilui Januševičiui. Netrukus arkivyskupijos valdymas atiteko kapituliniam vikarui prel. Stanislovui Jokūbauskiui. Šias pareigas jis ėjo iki mirties 1947 m. vasario 2 d.

Mirus prel. S. Jokūbauskiui, 1947 m. vasario 3 d. Kauno arkivyskupijos metropolinė kapitula arkivyskupijos valdytoju išrinko kanauninką Juozapą Stankevičių. 1949 m. jis tapo Vilkaviškio ir Kaišiadorių vyskupijų valdytoju.

1965 m. gegužės 5 d. mons. kan. dr. J. Stankevičius, sovietų valdžios spaudžiamas, iš savo pareigų pasitraukė. Tuomet 1965 m. gegužės 8 d. kapitula naujuoju valdytoju išrinko prel. dr. Juozapą Matulaitį-Labuką, kuris 1965 m. gruodžio 5 d. Romoje buvo konsekruotas vyskupu ir popiežiaus Pauliaus VI paskirtas Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkuoju administratoriumi. 1979 m. gegužės 28 d. mirė ir buvo palaidotas Šiluvoje.

1969 m. kun. dr. Romualdas Krikščiūnas konsekruotas vyskupu ir 1969–1973 m. buvo Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkojo administratoriaus vysk. J. Matulaičio-Labuko pagalbininku. 1973 m. paskirtas Panevėžio vyskupijos apaštališkuoju administratoriumi. Susirgęs 1983 m. buvo atleistas iš šių pareigų ir kaip vyskupas emeritas apsigyveno Kaune.

Liudas Povilonis konsekruotas vyskupu 1969 m. ir paskirtas Telšių vyskupo augziliaru, o nuo 1973 m. – Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupo koadjutoriumi. Nuo 1979 m. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkasis administratorius, o nuo 1988 m. arkivyskupas emeritas Kaune. Mirė 1990 m. rugpjūčio 9 d., palaidotas Marijampolėje.

1984 m. gruodžio 2 d. Kaune konsekruojamas vyskupu Juozapas Preikšas, kaip Kauno arkivyskupo augziliaras. Nuo 1988 m. iki 1989 m. – Kauno arkivyskupijos apaštališkasis administratorius, o nuo 1989 m. – Panevėžio vyskupas. 1989 m. vyskupas Vincentas Sladkevičius paskiriamas Kauno ordinaru ir popiežiaus Jono Pauliaus II pakeliamas kardinolu.

Turėdami plačią antisielovadinio darbo panoramą, negalime pasakyti, kad Bažnyčia Lietuvoje merdėjo.

Ateistinė propaganda buvo nukreipta prieš religinio gyvenimo ženklus: bažnyčias, parapijas pastatus, kryžius, kapines, devocionalijas. Kunigai, nors ir sunkiai gaudami valdžios leidimus, uoliai rūpinosi bažnyčių remontais, jų gražinimu. Po karo kai kurios sugriautos bažnyčios buvo atstatytos, pvz., Šiaulių šv. apašt. Petro ir Pauliaus. Dar gyvi kunigai akivaizdžiai galėtų paliudyti, kiek jėgų, nervų ir nemigo naktų, kiek sumanumo ir apsukrumo reikėjo statybiniams medžiagoms ir leidimams statybai gauti. Prisimintini Šiaulių šv. apašt. Petro ir Pauliaus bažnyčios atstatytojai mons. K. Jakaitis, a. a. mons. L. Mažonavičius. O kuklios kaimo bažnytėlės po remontų sutvarko liaudies išminties grožiu!

Tėvas Stanislovas (kun. Mykolas Dobrovolskis), grįžęs iš lagerio, atstatė Juodeikių bažnyčią, kaip perliukas sužibo Butkiškės bažnyčia ir kapinės, po to ir garsioji Paberžė, kaip didžiojo sukilėlio prieš Rusijos caro patvaldystę A. Mackevičiaus darbo vieta, sovietmečiu tapusi ypatingos traukos centru.

Prisimintinos gegužinių pamaldų dienos pirmaisiais pokario dešimtmečiais. Kiek bažnyčiose būdavo jaunimo, vaikų! Po Stalino mirties kunigai pradėjo grįžti iš Sibiro ir kalėjimų. Nors jiems buvo leista dirbti tik altarisais, tačiau jie sielovadoje varė didžiulę vagą.

Prisimenu, po Stalino mirties Šiaulių šv. Jurgio bažnyčioje buvo 16 ministrantų. Mus mylėjo ir uoliai globojo tuometinis vikaras kun. J. Survila, a. a. kun. J. Vaičeliūnas, tuometinis klebonas a. a. mons. P. Juozapavičius. Iš Sibiro vienas po kito grįžo kun. E. Simaška, a. a. kun. Vl. Požėla, a. a. kun. Br. Gaižutis. Kun. E. Simaška (dabartinis monsinjoras Šiluvoje) kaip magnetas traukė prie savęs jaunimą. Tas didysis apaštalas daugelį jaunuolių pasuko Lietuvai ir Bažnyčiai ištikimybės keliu.

O kiek per visą sovietmetį vyskupijoje kunigų iniciatyva buvo sutvarkyta kapinių! Gyvenimo paradoksas – valdžia skelbėsi besirūpinanti kapinių priežiūra, tačiau daugelį metų dauguma jų buvo niekieno neprižiūrimos. Ne vienam kunigui, pradėjusiam kapinėmis rūpintis ir jas tvarkyti, teko ir baudas mokėti, ir skaudžiai neteisingai nukentėti.

Žmonės neturėjo maldaknygių, rožančių, katekizmų, devocionalijų. Uoliai „rūko“ slaptų „fabrikėlių“ kaminai. Žmonės rizikuodami administracinėmis baudomis, kalėjimu ir net jau už tai nubauti, vis tiek dirbo.

Prisimenu jaunystės laikus Kauno arkikatedroje bazilikoje. Kokia uoli knygnešė buvo seselė širdietė Rožė. Kiek tūkstančių, kur ten tūkstančių, šimtus tūkstančių išplatino katekizmų (leidžiamų vysk. J. Paltaroko vardu), maldynėlių. Visi kunigai žinojo „didįjį prokuratorių“, tuometinį katedros vikarą a. a. kun. L. Čechavičių. Kiek jis yra padėjęs visiems, kas tik į jį kreipdavosi: „Kun. Liudai, reikia skardos, čerpių sto-

gui, žvakių, maldynėlių, katekizmų, paausuoti taures, monstrancijas, pakeisti rašomųjų mašinėlių šriftą lietuvišku, gauti leidimą bažnyčios remontui“. Bū-davo, lekia kun. Liudas pas valdininkus „blato“. Ne-įmanoma išvardyti visų jo darbų.

Negaliu nepaminti a.a. seselės benediktinės Akvili-nos. Kas jos nepažinojo?! Veikė jos slaptas bažnytinių drabužių siuvimo „fabrikėlis“. Ji turėjo keletą tal-kininkių. Panaši siuvyklėlė veikė Šiauliuose ir keli mažesni punktai Kauno arkivyskupijoje.

Sovietų valdžia propagandiniai tikslais išleido kele-tą laidų maldaknygių, katalikų kalendorių. Būtume neteisūs, jei sakytume, kad tai – lašas jūroje. Spaustu-vėse dirbo daug gerų žmonių, kurie sugebėjo neoficialiai kelis kartus padidinti spaudinio tiražą. Ir tos mal-daknygės, kartais su paprastesniais viršeliais, nes iš-nešti neįrištas knygas iš spaustuvės būdavo lengviau, buvo platinamos po visą Lietuvą. Reikėtų paminėti išleistus Vatikano II Susirinkimo dokumentus, Nau-jąjį Testamentą ir Psalmyną (a. a. kun. Č. Kavaliausko ir kun. V. Aliulio vertimas), kurie buvo išplatinti kur kas didesniais tiražais. Jie pasiekė tikinčiuosius ir juos maitino dieviškuoju Žodžiu ir malone.

Prisimenu, 1972 m. dirbau Kaune Prisikėlimo bažny-čios vikaru. Pakvietė vysk. R. Krikščiūnas ir sako: „Kun. Vytautai, parenk maldynėlį“. Paklusau ir pradėjau rengti. Rūpestingas patarėjas man buvo kun. V. Aliu-lis. Daug įdėjome darbo, korektūrų ir, žinoma, patyrė-me cenzūros ranką. Į maldynėlį sąmoningai įdėjau katekizmą. Iškart cenzūra išbraukė, negalima! Pasi-teiravau religinių reikalų įgaliotinio P. Anilionio, ar galima dėti paaiškinimus. Leidimą davė. Ir taip, įdė-jus visiškai tą patį katekizmą, bet tik po paaiškinimų priedanga, 1977 m. buvo išleistas maldynėlis „Visa-da su Dievu“. Šiandien būtų sunku pasakyti, kiek pa-sklido po Lietuvą jo laidų, oficialiai atspausdintų ir padaugintų pagrindinėse spaustuvėse.

Ateistinis komunizmas varžė bažnytines laidotuvių apeigas, procesijas, Sutvirtinimo sakramento teiki-mą arkivyskupijoje, ligonių lankymą ligoninėse, Ši-luvos ir kitų šventovių, Kryžių kalno lankymą, o ypač priešinosi vaikų katechizavimui.

Garsieji Šiluvos atlaidai. Kiek pasityčiojant iš tiki-nčiųjų čia paskelbta „snukio ir nagų“ epidemijų! Ke-lių kilometrų kelias iki Šiluvos specialiai buvo neas-faltuojamas, mašinos saugumo patikėtinių buvo kruopščiai registruojamos, net taksistams iš Rasei-nių į Šiluvą neleista vežti keleivių. Bet žmonės važia-vo ir ėjo pėsti. Klausyklos lūžo nuo žmonių, einan-čių išpažinties. Tai buvo triumfališkas kunigų ir ti-kinčiųjų pasipriešinimas ateistų terorui.

Negaliu neprisiminti Kryžių kalno. Žmonės nuo ne-atmenamų laikų čia statė kryžius, kaip meilės ir pa-dėkos Dievui ženklus. Kryžių kalne kasmet daugėjo besimeldžiančiųjų. Tai siutino ateistus.

Ir štai prasidėjo nežabotas Chruščiovo pakalikų siau-tėjimas. Nuo Kryžių kalno, talkininkaujant saugumui, kariuomenei ir milicijai, visi kryžiai buvo nušluoti, su-deginti arba išvežti kitur. Prisimenu, 1967 m. nuvyko-me pasimelsti į Kryžių kalną. Plikas kalnas, apsvilusi eglutė, ant jos kabo keli rožantėliai ir kryželiai, o ap-link baisi smarvė, nes į Kulpės upelį sąmoningai bu-vo leidžiama Šiaulių miesto kanalizacija. Kalnas bu-vo suniokotas kelis kartus, aplinkui iškastas grio-vys, kad nebūtų galima privažiuoti, jį saugojo milici-ja, atiminėjo nešamus kryžius, bausdavo. Kuo dau-giau siautė tikėjimo priešai, tuo žmonės rodė dides-nę dvasinę jėgą. Ateistai, nebepajėgę nieko padaryti, aprimo. Kryžius į Kryžių kalną nešdavo pėsčiomis (a. a. kun. Mocius), veždavo ir statydavo įvairiomis intencijomis. Šiandien Kryžių kalnas – viso pasau-lio traukos centras.

Didysis sielovadinis rūpestis – kad visi katalikai bū-tų priėmę Sutvirtinimo sakramentą. Jį teikti sovietų valdžios oficialiai buvo leidžiama tik Kauno kated-roje ir dar keliose didesnėse arkivyskupijos bažny-čiose. Parengimas šiam sakramentui priklausė nuo kunigų uolumo. Buvo kunigų, kurie lengvabūdiškai išrašydavo korteles, net nepasidomėję, ar jaunimas moka tikėjimo tiesas. Kiti pasitenkindavo „Tėve mū-sų“ ir 10 Dievo įsakymų. Bet dauguma kunigų, slap-tai pasikvietę talkininkus, ypač seseles vienuoles, la-bai atsakingai rengdavo šiam sakramentui. Kadangi sutvirtinama buvo tik keliose bažnyčiose, galime įsi-vaizduoti, kokios susidarydavo eilės ir grūstys. Pami-nėsiu kelis atvejus. Kai dar buvau klierikas, teko talki-ninkauti Kelmėje ir Joniškyje Sutvirtinimo sakramen-to teikimo metu 1968 ir 1970 metais. Sutvirtinamųjų Kelmėje buvo per 8 tūkstančius, o Joniškyje – apie 9 tūkstančius. Įsivaizduokime minias! Kai kam sekma-dienio šv. Mišios atrodydavo tik tarp kitko. Kunigas laikydavo šv. Mišias, o bažnyčioje ir šventoriuje – šur-mulys, grūstys. Vieni įeina, kiti išeina, tretį stovi eilė-se prie klausyklių, dar kiti, nespėję prieiti išpažinties, stoja į eiles sutvirtinimui. „Piko“ valandomis tiek žmonių, kad eilės susimaišydavo. Vieni meldžiasi, kantriai laukia, kiti pyksta, kodėl vyskupas taip retai atvažiuoja, nesuprasdami esamos padėties. Prisime-nu, Joniškyje sutvirtinimas tęsėsi šventoriuje iki 23 val. Kortelės buvo skaitomos pasišviečiant žibintuvėliu. O žmonėms juk reikės kažkur nakvoti ar grįžti namo. Tai buvo geležinė kantrybė! Tikrai tokiomis progomis pajusdavai, ką reiškia tikėjimas ir veržimasis prie tikėjimo Šaltinio – Dievo ir Šv. Dvasios dovanų.

Pirmoji Komunija! Prisiminus kiekvienam akys su-kibirksčiuoja vaikystės idealizmu. Kaip buvo laukia-ma šios dienos! Nedaug buvo kunigų, kurie pro pirš-tus žiūrėjo į tą pareigą ir silpnai parengtuosius pra-leisdavo. Dauguma tikinčiųjų ir kunigų rimtai žiūrė-jo į tą pareigą. Rengė slaptai, nes pagal sovietinius įstatymus būdavo leidžiama egzaminuoti tik atėju-sius su tėvais vaikus. Kai kurie kunigai vykdė tą „įsta-tymą“ motyvuodami, kad ir tėvai išgirs vieną kitą mintį apie Dievą. Rūpestingieji ir rūpestingiausieji

nebijojo tokių „įstatymų“, patys ar pasikvietę slap-
tas talkininkes seseles arba slaptai parengtus kate-
chetus vaikus mokė bažnyčiose, klebonijose.

Prisimenu 1953 metus – savo pirmąją Komuniją. Šiau-
liuose, Šv. Jurgio bažnyčioje, buvo procesijos kamba-
rys. Čia susirinkdavome per 30 vaikų. Ateidavo pagy-
venusi „teta“, taip ją vadinome. Šiandien neprisimenu,
o ir tada nesupratau, ar ji buvo vienuolė ar pasaulietė.
Kaip entuziastingai ji mus mokė! Retkarčiais ateidavo
ir kunigai vikarai. Tuomet kunigas atrodė kaip Dievas,
o „teta“ – kaip geroji mama. Tokių „tetų“ Šiauliuose
buvo ne viena, o ką jau kalbėti apie visą arkivyskupiją.

Ateistai niršo. Siųsdavo savo šnipus į bažnyčias, iš
pasalų užpuлдavo besimokančius vaikus ar egzami-
nuojantį kunigą. Kiek nubausta pinigėmis baudom-
mis, kiek grasinta, perkelta į mažesnes parapijas, pa-
sodinta į kalėjimus (kun. Bubnys). O tos mažos para-
pijėlės! Kiek jose buvo parengta vaikų! Tėvai, bijodami
prarasti darbą, ypač pedagogai, vaikus veždavo
„atostogauti“ pas močiutes, tetas į kaimą. O čia, su-
prantant to meto galimybes, būdavo rengiama pir-
majai Komunijai. Tačiau sovietai tai greitai perprato,
ir kaimuose atsirado šnipų bei persekiotojų. Kartais
net miesto bažnyčios pasidarydavo saugesnės, nes
valdininkai, manydami, kad čia dirba lojalesnis vald-
žiai kunigas, mažiau į jį kreipdavo dėmesio. Ta-
čiau jie pamiršdavo, jog ir čia darbuodavosi būrelis
seselių. Galiu drąsiai sakyti, kad Kauno arkivysku-
pijoje, kuri tuomet apėmė ir dabartinę Šiaulių vysku-
piją, buvo rimtai žiūrima į šitą sielovadinę pareigą.
Po pirmosios Komunijos, kaip ir dabar, tolesnis dva-
sinis brendimas priklausė nuo tėvų uolumo.

Prie altoriaus, procesijose tikrai netrūko vaikų. Žino-
ma, dažnai tokie vaikai patirdavo mokyklose paty-
čias, juos išjuokdavo sienlaikraščiuose, mažindavo pa-
žymius, buvo atveju, kad net palikdavo antriems me-
tams. Tačiau buvo daug tokių tėvų ir motinų, kurie
kaip siena užstodavo savo vaikus: „Davėme vaikui
gyvybę, jį maitinome ir auklėjome, ir kol vaikas bus
mūsų šeimoje, mes jį katalikiškai ir auklėsime!“ Ir daž-
nai „didieji veikėjai“, pamatę tikinčiųjų sąmoningą
pasipriešinimą ir bebaimį tikėjimą, atslūgdavo. Štai
kodėl netrūko pašaukimų į kunigystę, nors ir buvo
geležinis limitas. Netrūko pašaukimų ir į vienuolinį
luomą, nors sesytės turėjo slapstyti ir veikti slapta.
Daugiausia tos dvasios bitutės dirbo rengdamos vai-
kučius, jaunimą. Ne vienoje kaimo gryčioje ar miesto
salone vaikai, jaunimas buvo suburiami konferenci-
joms, rekolekcijoms. „Budriai akiai“ tai susekus, grei-
tai būdavo persikeliami į kitus namus. Daug buvusio
žydinčio jaunimo šiandien yra rūpestingi bei sąmo-
ningi katalikai tėvai, vienuolės, kunigai.

Visa sielovada normaliomis sąlygomis vykdoma kar-
tu su vietos vyskupu. Lietuvoje vyskupai, nesutikę vyk-
dyti sovietų valdžios valios, buvo nušalinti nuo pa-
reigų ir ištremti iš savo vyskupijų (vysk. J. Steponavi-
čius iš Vilniaus, vysk. V. Sladkevičius iš Kaišiadorių).

Einančių pareigas vyskupų ar vyskupijų valdytojų
ganytojiški laišakai taip būdavo „pakoreguojami“, kad
jie atspindėdavo valdžios, o ne Bažnyčios valią. Bu-
vo diktuojami kunigų atleidimai ar perkėlimai į kitą
parapiją, o klierikų priėmimas į seminariją vyko tik
pro valdžios „sietą“. Tokiu būdu vyskupai buvo at-
riboti nuo reikšmingesnio pasipriešinimo ateizaci-
jos procesui, kad jų neištiktų toks pat likimas kaip
vyskupų J. Steponavičiaus ir V. Sladkevičiaus. Taip
buvo griauamas vyskupų autoritetas kunigų aky-
se, skleidžiamas nepasitikėjimas bažnytinės vald-
žios autoritetu. Buvo atveju, kai kunigai pasiprie-
šindavo vyskupų ir valdytojų sprendimams. Pvz.,
1972 m. kunigai priešiška sutiko raštą, draudžiantį
kunigams rinkti parašus dėl religinių persekiojimų,
dėl jurisdikcijos suvaržymo klausyti išpažinčių tik
savose parapijose.

Dar norėčiau paminėti vieną žiaurų ateizmo planą –
norą sukurti tautinę Lietuvos Bažnyčią, atskeltą nuo
popiežiaus. Tai būtų turėję žiaurių padarinių katali-
kiškajai Lietuvai. Tačiau šis planas subyrėjo, nes vald-
žia nerado šiam darbui kunigų „iniciatorių“.

Dabar sielovadoje kunigui parapijoje talkina pastora-
cinės tarybos. Sovietmečiu – vadinamieji parapijų ko-
mitetai, kurie formaliai buvo religinės bendruomenės
tvarkytojai. Tai buvo daugiausia senyvo amžiaus
žmonės, kuriems negrėstė atleidimas iš darbo. Jie rizi-
kavo tik būti valdžios tardomi. Valdžios pareigūnams
pasisėkė prastumti į tuos komitetus ne vieną sekli, bet
jie maža ką galėjo padaryti. Lietuvoje buvo atveju, kai
klebonas atvirai konfliktuodavo, komiteto „aktyvis-
tui“ pradėjęs kištis į Bažnyčios reikalus.

Tikintieji tėvai ir tikinčioji liaudis buvo esminė opo-
zicinė jėga. Kai valdžia norėdavo griauti Bažnyčios
ar parapijos pastatus, jie net pasipriešindavo fizine
jėga arba ateistų siųstus triukšmadarius, drumsčian-
čius pamaldų rimtį ar akivaizdžiai šnipinėjančius,
išmesdavo iš bažnyčios.

Nuo pat pokario Lietuvos katalikai ieškojo būdų, kaip
papasakoti pasaulio visuomenei apie jiems daromas
skriaudas. Pirmuoju tekstu reikėtų laikyti partizanų
atneštą Lietuvos katalikų laišką popiežiui Pijui XII,
įteiktą 1948 m. per apaštališkąjį delegatą kan. F. Kapo-
čių. Laiskas buvo plačiai paskelbtas Šveicarijoje, Vo-
kietijoje, išverstas į anglų ir prancūzų kalbas, tačiau
oficialaus atsakymo į jį nesulaukta. Turėjo praeiti dar
ištisi du dešimtmečiai, kol gerokai didesnis pogrindžio
leidinys iš Lietuvos pralaužė tylėjimo ir dezinformaci-
jos sieną ir visu balsu prabilo apie tikėjimo persekioji-
mą Lietuvoje. 1972 m. kovo 19 d. pasirodė Lietuvos
Katalikų Bažnyčios (LKB) kronikos pirmasis numeris.

Štai tokiomis sąlygomis 1940 – 1990 m. buvo vykdo-
ma sielovada Lietuvoje, sykiu ir Kauno arkivyskupi-
joje. Tai sielovada ypatingomis sąlygomis, globojant
Dieviškajai Apvaizdai, kad mažoje gintaro krašto
tautelėje Kristaus ugnis neužgestų.

REZISTENCINĖ BAŽNYČIOS VEIKLA KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE NUO 1940 IKI 1990 METŲ

Kun. dr. Artūras Jagelavičius

Rezistencinės veiklos lietuvių tauta buvo jau išmokusiu nuo carinės okupacijos laikų. Todėl lygiagrečiai su Antrojo pasaulinio karo ir pokario metų ginkluota rezistencija Lietuvoje kilo kita galinga jėga, kurios nepalaužė jokie persekiojimai ir kankinimai – tai religinė rezistencija. Ji giliai išsismelkė į dorų katalikų dvasią ir išliko nepalaužta iki pat nepriklausomybės atkūrimo. Rezistencija (lot. *resistere* – priešintis, atsispirti) fizinėje srityje reiškia atsparumą, dvasinėje – nusiteikimą nepriimti svetimos valios, jos nevykdyti, ją ignoruoti ar priešintis jai veiksmu.

Rezistencinis pasipriešinimas iškilo su pirma Sovietų Sąjungos okupacija 1940–1941 m. „Kunigų, kaip ir visos patriotinės lietuvių tautos dalies, pasipriešinimas okupaciniams – sovietiniam ir fašistiniam – režimams prasidėjo 1940 m., iš karto po pirmosios sovietų okupacijos“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 101). Tautą vienijo bendras rezistencinis siekimas – atgauti valstybinę nepriklausomybę. Vokiečių okupacijos metu rezistencija prasidėjo 1941 m., kai okupacinė valdžia privertė sukilimo paskelbtą Lietuvos laikinosios vyriausybės veikimą sustabdyti ir tuo būdu paneigė Lietuvos valstybinę nepriklausomybę. Valstybinės nepriklausomybės atgavimas virto lietuvių rezistencine sąlyga bendradarbiauti su vokiečiais prieš bolševizmą. Tą sąlygą vokiečiams atmetus, lietuvių rezistencija reiškėsi boikotu okupacinės valdžios užsimojimams įtraukti lietuvius į politines manifestacijas drauge su Vokietija, boikotu užsimojimui įkinkyti jaunimą ir ūkį į karo mašiną. „Vokiečių okupacijos metais Bažnyčios ir okupacinės valdžios santykiai irgi visą laiką buvo įtempti. Vyskupų ir kitų žymių katalikų dvasininkų protestai dėl žydų žudymo, atsisakymai remti organizuojamą vyrų mobilizaciją į vokiečių kariuomenę erzinančią okupacinę valdžią“ (ten pat, p. 101). „Rezistencija labiausiai pagarsėjo SS legiono visišku suboikotavimu. Rezistencija taip pat organizavo protestus prieš Lietuvos piliečių naikinimą, turto nusavinimus“ (Lietuvių enciklopedija, XXV tomas. Bostonas, 1961, p. 198). „Dėl to drauge su kitais žymiais Lietuvos inteligentais buvo įkalinta ir keletas žinomų katalikų dvasininkų: kun. Mykolas Krupavičius, kun. Stasys Yla, kun. Alfonsas Lipniūnas, prel. Bernardas Sužiedėlis ir kiti (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 102).

Vokiečių okupacinis režimas iš dalies atstatė Bažnyčios teises, tačiau negrąžino konfiskuoto turto, nelegalizavo religinės spaudos ir organizacijų. 1942 m.

spalio 11 d. vysk. V. Brizgys kritikavo vokiečių režimą dėl Bažnyčios teisių varžymo. Arkiv. J. Skvireckas atsisakė agituoti jaunimą stoti į vokiečių kariuomenės dalinius. Panašiai elgėsi ir kiti vyskupai.

„Sovietų antroji okupacija 1944 m. nutraukė rezistencinius veiksmus prieš vokiečių okupaciją. Rezistencinė spauda ir organizacijos buvo apardytos, tačiau rezistencija prieš sovietus kilo iš karto“ (Lietuvių enciklopedija, XXV tomas. Bostonas, 1961, p. 198). Sovietų valdžia kovojo ne tik su ginkluota rezistencija, bet ir su rezistencijos ideologine įkvėpėja – religija, skatinančia meilę Dievui ir Tėvynei.

1941 m. sausio 26 d. buvo paruoštas NKVD planas: skatinti Bažnyčioje nesutarimus tarp vyskupų, kunigų ir organizuoti skilimą; užverbuoti kompetentingus asmenis, kurie palaikytų ryšius su Vatikanu.

„1940–1941 m. Lietuvos SSR vidaus reikalų komisariui A. Guzevičiui buvo atsiųsta SSRS vidaus reikalų komisaro L. Berijos ir Valstybės saugumo vyriausiosios valdybos viršininko V. Merkulovo instrukcija, kokiais būdais ir metodais triuškindi Bažnyčią. Instrukcijoje rašoma:

Su priešinga dvasininkijos veikla NKVD organai turi kovoti gerai organizuotu agentūriniu-operatyviniu darbu, kad per kuo trumpiausią laiką Lietuvos katalikų vadovybė susilauktų daug rimtų smūgių. Turime sunaikinti jos bazę, diskredituoti ją katalikų akyse, suskaldyti dvasininkijos vadovybę ir sumenkinti jos įtaką tikintiesiems.

Todėl SSRS NKVD siūlo:

- verbuojant kunigus ir katalikų autoritetus panaudoti visas jų silpnybes. Patirtis rodo, kad tokia kompromitacijos medžiaga verbavimui efektyviausia;
- verbuojant ir dirbant su agentūra atkreipti dėmesį į įvairiausių prieštaravimus tarp bažnyčios vadovų. Kruopščiai išnagrinėti šių prieštaravimų esmę ir išnaudoti juos skaldant ir diskredituojant bažnyčios vadovybę, ypač pasitelkiant karjerizmo ir pavydo elementus;
- kad įsigytume kvalifikuotų agentų dvasininkų, reikia maksimaliai panaudoti suimtus kunigus ir religinius veikėjus;
- dvasininkus, užsiimančius aktyvia antisovietine veikla, suimti, prieš tai gavus SSRS NKVD sankciją.“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 11)

1941 m. birželio 22 d. Skaruliuose bolševikai nužudė tris kunigus: Skarulių kleboną Pranciškų Vitkevičių, Veprių kleboną kun. Boleslovą Vėgėlę ir kun. Zigmantą Stankevičių.

Iki 1941 m. birželio mėn. buvo įkalinti 47 dvasininkai ir vienuoliai, 35 ištremti, 17 nužudyta traukiantis sovietų kariuomenei.

Lietuvoje buvo palikta vienintelė Kunigų seminarija – Kaune. VKP(b) CK įgaliotinis N. Pozdniakovas vyskupams V. Borisevičiui ir V. Brizgiui pareiškė, kad beprasmiška rengti kunigus, nes greitai jiems nebūsia darbo.

„Vokietijai pralaimint karą ir 1944 m. sovietinei armijai vėl grįžtant į Lietuvą, drauge su daugeliu Lietuvos žmonių į Vakarų pasitraukė ir dalis dvasininkijos. Tarp jų – arkivyskupas metropolitas Juozapas Skvireckas ir vyskupai Vincentas Brizgys ir Vincentas Padolskis. Tačiau visos vyskupijos, išskyrus Kauno arkivyskupiją, turėjo savo vyskopus“ (ten pat, p. 13). Kauno arkivyskupija liko be ganytojų. Nuo 1944 m. arkivyskupija liko valdoma nebe ordinaru, bet valdytojų.

„Jei pirmosios sovietinių rusų okupacijos metu (1940–1941 m.) buvo gerokai apgriautos religinės institucijos ir religinis gyvenimas, tai pokario metais, antrosios okupacijos metu, Lietuvos Katalikų Bažnyčia turėjo gyventi tokiose baisiose sąlygose, kokių nebuvo jos daugiau kaip 500 metų istorijoje“ (Bronius Kviklys. Lietuvos bažnyčios, III tomas, Kauno arkivyskupija. Čikaga, 1983, p. 49).

Grįžus sovietinei okupacijai 1944 m. ir prasidėjus masiniam ginkluotam partizaniniam pasipriešinimui, kunigai, skatinami to paties patriotizmo bei pareigos jausmo ginti Bažnyčios teises ir laisves, pakilo į bendrą kovą. Vieni kunigai pasipriešinimą rėmė materialiai, kiti – religiniais patarnavimais, sakramentų teikimu: tapo partizanų kapelionais, drauge kovojo ir kentėjo.

1944 m. saugumo komisaras A. Guzevičius pasirašė direktyvą sekti dvasininkus ir verbuoti juos bendradarbiavimui su saugumo organais.

„Kauno arkivyskupijos valdymą prel. Stanislovas Jokūbauskis perėmė labai sunkiu ir kritišku laiku (1941), kai sovietų kariuomenė užėmė Lietuvą“ (ten pat, p. 58). 1947 m. neaiškiais aplinkybėmis prel. St. Jokūbauskis mirė.

Po jo 1947 m. vasario 3 d. Kauno arkivyskupijos metropolinė kapitula arkivyskupijos valdytoju išsirinko kanauninką Juozapą Stankevičių, o 1949 m. gegužės 11 d. Vilkaviškio vyskupijos kapitulos narių likučiai išsirinko kan. J. Stankevičių ir Vilkaviškio vyskupijos valdytoju. Šią jis administravo 16 metų, drauge valdydamas Kauno arkivyskupiją ir 8 metus Kaišiadorių vyskupiją. Sutikimas valdyti tris vyskupijas buvo viena didžiausių jo klaidų. „Okupantams buvo žymiai lengviau spausti vieną valdytoją, negu tris“ (ten pat, p. 58–59). Tai liudija Kauno Lenino rajono komjaunimo komiteto vedėjo mokyklų reikalams Ramanausko pareiškimas: „Tarybinės šalies nesugriaujami pamatai ypač priklauso nuo jaunosios kartos išugdymo. Kad jaunoji karta būtų tarybiniais pagrindais išugdyta, ją reikalinga atpratinti nuo įvairių prie-

tarų ir klerikalų dvasios. Toje srityje labai trukdo įvairių ir daug bažnyčių buvimas LTSR Kauno mieste. <...> Prie pat II gimnazijos (mergaičių) kieme yra bažnyčia, kuri vedama kun. Stankevičiaus. Per pertrauką mokinės lanko bažnyčią, kas trukdo tarybinės jaunimo dvasios ugdymą. Iš 1000 mokinių komjaunimo bei pionierių skaičius labai mažas. Mokinės kruopščiai lanko Tarybų Sąjungos priešų kun. Stankevičiaus, kuris didesnę mokinių skaičių į save patraukia negu kad mokykla į tarybinę dvasią, pagrindinius bunkerius. LTSR Visasąjunginės Lenino Komjaunimo Jaunimo Sąjunga Lenino rajono Kaune prašo drg. Sverniką, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Pirmininką, duoti įsakymą, kad toji bažnyčia būtų nedelsiant uždaryta ir tokių kun. Stankevičių bunkeriai iš šaknų išnaikinti“ (nuorašas iš Vilkaviškio diecezijos kapitulos kapituliniui vikarui rinkti posėdžio 1949 05 11 protokolo). Kan. J. Stankevičius daug kur nuolaidžiavo tarybų valdžiai, 1949 m. gegužės 5 d. informacijoje (Nr. 4–14) labai kurioziškai ir juokingai skamba: „Pavasario sėjos reikalai. Pavasario sėjos reikalai šiuo metu pačiame įkarštyje. Ir kunigai pavartoja savo moralinę įtaką skatindami žmones kiek galima uoliau dalyvauti pavasario sėjos darbuose. O tose vietose, kur klebonijos dar turi žemės, klebonai savo pavyzdžiu parodo, kaip uoliai reikia vykdyti pavasario sėją“ (Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas). Tačiau buvo ir nenuolaidžių raštų, adresuotų religinių kultų įgaliotiniui (1951 10 24): „Tarybinių pareigūnų nemandagumas. Kiek teko girdėti, visi piliečiai turi teisę reikalauti, kad tarybiniai pareigūnai būtų mandagūs su pas jais atsilankančiais interesantais. Ir kulto tarnautojai yra tarybiniai piliečiai, todėl ir su jais tarybiniai pareigūnai turėtų laikytis bent elementariškiausių mandagumo taisyklių. Praktikoje dažnai pasitaiko, kad kulto tarnautojai traktuojami visai kitaip. Pavyzdžiui, Jurbarko, Alytaus ir kai kurie kiti Vykdomųjų Komitetų Pirmininkai, kada pas juos apsilanko kunigai, pirmiausiai turi išklaudyti 1–2 valandas visokių grasinimų apie tai, kad kunigai esą tik liaudies mulkintojai, kuriuos reikia kuo greičiausiai sunaikinti. Tik po tokių „pamokslų“ pradeda aptarti reikalus. Įvairūs tarybiniai pareigūnai, važinėdami su paskaitomis po tikinčią liaudį, viešai ižeidinėja kunigus, ant pečių suversdami kalnus visokių prasimanytų nusikaltimų. Mūsų manymu, toks tarybinių pareigūnų elgesys žemina pačius tarybinius pareigūnus“ (ten pat).

MGB 1946 m. norėjo sukurti tautinę Bažnyčią, pasinaudodama Darbo federacijos vadovu Kaziu Ambrozaičiu. „Šimkus“, kuris tam tikslui buvo paleistas net iš lagerio, nesurado šalininkų. Nepasisėkė šis darbas ir RKRT įgaliotiniui B. Pušiniui, kuris organizavo parašų rinkimą prieš popiežių Pijų XII. Tačiau Lietuvos Katalikų Bažnyčia buvo izoliuota nuo Višutinės Bažnyčios.

„1947 m., praėjus trejiems metams po antrosios sovietinės okupacijos, Lietuvoje beliko vienas vyskupas – Kazimieras Paltarokas, likusieji buvo ištremti,

įkalinti arba sušaudyti" (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 13).

Partizaninių kovų metu nukentėjo daug tikinčiųjų ir kunigų. „1944–1953 m. Lietuvoje buvo suimti 362 kunigai“ (ten pat, p. 21).

„1948 m. pradžioje Vakarais pasiekė Lietuvos katalikų laiškas Šv. Tėvui Pijui XII, datuotas 1947 09 20 Vilniuje. Šis labai teisinga, jautriai parašyta ir gerai pagrįsta dokumentą paruošė, greičiausia, kun. Juozas Stankūnas, Lietuvos partizanų vyr. kapelionas. Jo rankraštis Prienu miške, bunkeriuose, buvo perrašytas rašomąja mašinėle. Be kita ko, ten rašoma: „Naikiname, terorizuojami, alkani, nuogi, kraujuose paplūdę, likę be jokių net žmoniškų natūralių teisių, nuo pasaulio visiškai izoliuoti, prašome Jūsų globos ir pagalbos. Gyvename aštuntus teroro ir smurto okupacijos metus. Gyvybės kaina perduodame Jums savo tautos kančių istorijos raštą, rodydami XX amžiaus bedievybės – komunizmo gėdą, demaskuodami pasaulio akyse niekšingąjį melą apie Tarybų Sąjungoje religijos laisvę... Šis raštas yra mūsų Tėvynės mirties testamentas“... Šio laiško paruošimas ir atnešimas į Vakarais Lietuvos katalikams kaštavo 9 gyvybes. Į prancūzų kalbą išvertė dr. Stasys Bačkis ir dr. Jonas Grinius“ (Bronius Kviklys. Lietuvos bažnyčios, III tomas, Kauno arkivyskupija. Čikaga 1983, p. 52).

Represijos prieš kunigus turėjo įbauginti ir susilpninti jų įtaką masėms. Dvasininkai galėjo dirbti tik turėdami RKRT įgaliotinio registraciją. Siekiant priversti kunigus registruotis, 1948 m. buvo išjungta elektra visose Kauno bažnyčiose. Be šios registracijos kunigai nebuvo registruojami darbo vietose. Kaune buvo uždaryta 10 bažnyčių. Iš Kauno buvo pašalinta 19 kunigų, daugiausiai tokių, kurie nesutiko bendradarbiauti su valdžia.

Iki 1948 m. rudens bažnyčiose ir zakristijose vaikai dar buvo mokomi tikybos. Tačiau netrukus katechizaciją sovietai ėmė smarkai varžyti. Slaptame rašte 1951 m. birželio 25 d. Religinių kultūrų reikalų tarybos įgaliotinis Lietuvos TSR Pušinis griežtai perspėjo Kauno srities DŽDT Vykdomojo komiteto pirmininką drg. Fedaravičių ir Kėdainių raj. DŽDT vykdomojo komiteto pirmininką: „Joks DŽDT vykdomasis komitetas ir joks Saugumo Ministras neturi teisės leisti kunigams vesti vaikų katechizaciją, o priešingai LTSR Ministrų Tarybos nutarimu jie privalo traukti atsakomybėn tuos kunigus, kurie mėgina vaikus katekizuoti“ (Lietuvos valstybinis archyvas F. R 181 Ap. 3 B. 28 L. 46). Už vaikų katechizaciją vėl nubausti kun. A. Šeškevičius SJ, kun. J. Zdebskis ir kun. Prosperas Bubnys. Nušalinus kunigus nuo katechizacijos, pradėta ieškoti būdų, kaip mokyti vaikus tikėjimo.

„1956 metai sutapo su kruvinais įvykiais Vengrijoje. Jų aidas atsiliepė ir Lietuvoje. Vėlinės Kauno ir Vilniaus kapinėse virto jaunimo protesto eitynėmis, kurias oku-

pantams teko sklaidyti šarvuočių ir pėstininkų daliniais.“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 32)

Religinių kultūrų reikalų tarybos įgaliotinis B. Pušinis buvo numatęs uždaryti maždaug pusę bažnyčių. „Vien tik iš Kauno miesto, kur anksčiau dirbo apie 70 kunigų, buvo išstremta 50“ (Bronius Kviklys. Lietuvos bažnyčios, III tomas, Kauno arkivyskupija. Čikaga, 1983, p. 49). Nuo 1944 iki 1953 m. buvo nuteisti 364 kunigai; vien 1949 m. – 91 kunigas. Kaune uždaryti jėzuitų, pranciškonų, saleziečių ir marijonų vienuolynai.

„Į atkampias vietas išstremiami „nesukalbamieji“ vyskupai: Teofilus Matulionis (1958 m. į Šeduvą), Vincentas Sladkevičius (1959 m. į Nemunėlio Radviliškį) ir Julijonas Steponavičius (1961 m. į Žagare). Kunigams už vaikų katechizavimą, ligonių lankymą ir kitus panašius „nusikaltimus“ pradėtos skirti administracinės nuobaudos, organizuojami teismai“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 22).

Kun. A. Šeškevičius Šiauliuose buvo suimtas, apkaltintas, kad sukūręs organizaciją, siekiančią atitraukti jaunimą nuo komunistinio auklėjimo, ir nuteistas 25 metams. Iš tikro tai buvo ne organizacija, o brolija „Jėzaus Širdies garbės sargyba“.

1962 m. kalėdojimas buvo visiškai uždraustas. Uždrausta vaikams patarnauti Mišiose ir dalyvauti procesijose. 1961 – 1965 m. nebuvo leidžiama vizituoti parapijų. 1961 m. įgaliotinis Rugienis nurodė daugiau kreipti dėmesio į tuos žmones, kurie atlieka religines apeigas: imta labiau persekioti darbovietėse.

1964 m. sausio 2 d. SSKP CK priėmė nutarimą iki 1980 m. visiškai „išlaisvinti žmonių sąmonę nuo religinių prietarų nelaisvės“. Antireliginė isterija tęsėsi iki Chruščiovo mirties 1964 m. Maskvos politika po Chruščiovo tapo švelnesnė.

1965 m. iš kalinimo ir tremties vietų grįžo 9 kunigai; panaikinti nuosprendžiai už vaikų katechizavimą kun. J. Zdebskiui ir kun. V. Šikšniui. 1965 m. gegužės 5 d. iš valdytojo pareigų pasitraukia kan. J. Stankevičius. 1965 m. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos kapitulinis vikaru buvo išrinktas J. Labukas ir tais pačiais metais konsekruotas vyskupu. Vysk. J. Labukas nedrįso ginti Bažnyčios reikalų.

Apie 1966 m. uolūs kunigai pradėjo rinktis į slaptus susirinkimus. 1967 m. pradėta rūpintis informacijos perdavimu į užsienį. „Visi šių sambūrių kunigai vieningai sutarė, kad vienintelis pasipriešinimo būdas prieš Bažnyčios persekiojimą – tai nepaisyti sovietinių religinių kultūrų įstatymų, net rizikuojant, kad dėl to tektų nukentėti“ (ten pat, p. 28).

1969 m. RRT įgaliotinio įstaigoje pradėjo dirbti Raimūno budelis P. Raslanas. Už vaikų katechizavimą vėl

nubausti kun. A. Šeškevičius SJ, kun. J. Zdebskis ir kun. Prosperas Bubnys.

„Nors ir persekiojami, Lietuvos kunigai rūpinosi tautos tikėjimu, dorovės išsaugojimu ir jos ateitimi: 1969 m. kun. Pranciškaus Masilionio SJ dvasios veikiama ses. Gema Jadvyga Stanelytė SJE įkūrė Eucharistijos bičiulių sąjūdį; įsisteigė ir veikė Valančiaus blaivybės judėjimas; buvo palaikomos ir puoselėjamos religinės ir tautinės tradicijos. Visoje šioje veikloje tautos dorovingumas buvo siejamas su laisve“ (ten pat, p. 25).

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis J. Rugienis 1971 m. rugsėjo 8 d. išleido priemonių planą dėl tarybinių įstatymų apie religinius kultus laikymosi kontrolės stiprinimo bei jų populiarizacijos 1971–1972 metais. Šiame dokumente buvo įsakytu: „Sistemingai vesti profilaktinį darbą su religinių bendruomenių vykdomaisiais organais, religinių centrų vadovais bei eiliniaus dvasininkais orientuojant juos į tarybinių įstatymų kultų klausimais besąlygišką vykdymą... Tęsti dvasininkijos pamokslinį veiklos stebėjimą. Analizuoti pamokslų turinį. Daryti iš to praktines išvadas“ (Lietuvos valstybinis archyvas, F. R 181 Ap. 1 B. 183 L. 21).

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis J. Rugienis 1971 m. sudarė Religinių reikalų tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Lietuvos TSR veiklos planą ir nurodė atsakingus asmenis: „Už vaikų paruošimo pirmajai komunijai ir sutvirtinimui formų ir metodų išnagrinėjimą katalikų, liuteronų ir reformatų bažnyčiose metų bėgyje atsakingi: Rugienis, Murnikovas, Raslanas ir Markevičienė... Už dvasininkų paruošimo išanalizavimą Kauno kunigų seminarijoje metų bėgyje atsakingi: Rugienis ir Raslanas...“ (Lietuvos valstybinis archyvas, F. R 181 Ap. 1 B. 182 L. 169)

„Stalino represijos prieš Katalikų Bažnyčią ilgam laikui sukūrė pasyvumo atmosferą kunigijos tarpe. Bažnytinė hierarchija buvo įsitikinusi, kad „prieš vėją nepapūsi“, ir klusniai vykdė visus sovietinės valdžios reikalavimus, o partijos viršūnės planavo vis greitesnę Bažnyčios likvidavimą. Septintame dešimtmetyje už menkiausią „prasižengimą“ slaptoms sovietų valdžios instrukcijoms kunigams būdavo uždraudžiama eiti pareigas; Kunigų seminarija buvo tiek suvaržyta, jog kasmet galėdavo priimti vos 5 kandidatus. Religinių reikalų tarybos įgaliotinis jautėsi esąs „caras ir dievaitis“, galįs terorizuoti kunigus ir ordinarus. Tuo pačiu metu Lietuvos kunigų tarpe vis labiau brendo mintis, jog negalima sėdėti, sudėjus rankas. Ką daryti? Atsakymą davė Maskvos disidentai, drąsiai išstodami su savo idėjomis, pareiškimais, knygomis ir leidiniais. Tai buvo pirmas prisikėlimo varpo dūžis, pažadinęs daugelį iš baimės letargo ir šaukiantis: gana tamsos ir miego! Reikia kovoti, reikia sovietinės valdžios nusikaltimus Bažnyčiai ir tikintiesiems išvilkti į šviesą – tegul visas pasaulis pamato tironiją, o gal šviesoje bus nepatogu daryti niekšybes“ (Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 6 tomas. Čikaga, 1983, p. 7–8). „Religinio ir filosofinio

požūčio leidiniai, padauginti rašomosiomis mašinėlėmis, buvo platinami Lietuvoje nuo 6-ojo dešimtmečio, bet keliančių viešumon valdžios nusikaltimus Bažnyčiai tada dar nebuvo“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 29).

1972 m. pasirodė pirmasis *LKB kronikos* numeris. Po kelių metų atsirado *Aušra, Dievas ir Tėvynė, Rūpintojėlis, Tiesos kelias* ir kt. „Kronika buvo ne tik religinis, bet ir patriotinis leidinys“ (ten pat, p. 29). „Jeigu tikintieji nebūtų jutę LKB kronikos pozityvios įtakos <...> Lietuvos tikinčiųjų gyvenime, tai ji nebūtų tapusi tokia populiari ir įtakinga. Tiesa, ji nepadarė stebuklo, bet daug kur prievarta tapo atsargesnė ir žengė žingsnį atgal... LKB kronikos gyvavimas sistemoje, kurioje pilna šnipų, ginkluotų geriausia sekimo technika, išdavikų ir pataikūnų, yra beveik stebuklas“ (Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 6 tomas. Čikaga, 1983, p. 11). „Kaip prisiminimuose pažymi arkiv. S. Tamkevičius, pirmaisiais Kronikos leidimo metais nepakeičiamas talkininkas buvo (kaunietis) Petras Plumpa“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 106). „P. Plumpa – vienas iš pagrindinių pagrindinės literatūros leidėjų“ (ten pat, p. 114).

„1972 06 26 pas ses. Gemą Jadvygą Stanelytę KGB surado pirmąją LKB kronikos numerį. Pretekstas šiai akcijai, kaip rašo KGB, buvo poreikis išsiaiškinti agentūrinius duomenis, kad vienuolės Kaune renka tikinčiųjų parašus po kažkokių šmeižikišku dokumentu. Dėl to 1972 06 26 pravesta pokalbis su Kauno medicinos instituto mokslinė sekretore vienuole Jadvyga Stanelyte“ (ten pat, p. 110). „Ypatingas dėmesys atkreipiamas į Kauno miesto I ligoninės gydytoją, Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacijos vyresniąją Juliją Kuodytę“ (ten pat, p. 111). Pradėti sekti Kauno arkikatedros vikaras Lionginas Vaičiulionis ir šiaulietis kun. Jonas Babonas (ten pat, p. 111).

„Be galo daug nemalonumų okupacinei Lietuvos valdžiai ir kagėbistams pridarė Jungtinėms Tautoms perduotas 1971–1972 m. Lietuvos katalikų memorandumas, kurį pasirašė per 17 000 Lietuvos tikinčiųjų ir kur buvo papasakota apie sovietinės valdžios vykdomą Bažnyčios diskriminavimą bei tikinčiųjų persekiojimus: apie vyskupų J. Steponavičiaus ir V. Sladkevičiaus tremtį, Kauno kunigų seminarijos kunigų skirstymo reikalus, trukdymus teikti religinius patarnavimus, tikinčiųjų šalinimą iš darbo dėl jų įsitikinimų, draudimą atstatyti sugriautas ar sudegusias bažnyčias ir kita. Tai buvo pirmasis oficialus garsus žodis pasauliui apie sovietinės valdžios daromus nusikaltimus Lietuvos Katalikų Bažnyčiai ir tikintiesiems“ (ten pat, p. 44).

Kuomet 1973 m. gegužės 9 d. popiežius Paulius VI paskelbė Šventuosius metus, kurie 1974 m. turi būti minimi visame pasaulyje, o 1975 m. baigiasi Romoje, o Lietuvos vyskupai ir vyskupijų valdytojai paskelbė

specialų laišką Šventųjų metų reikalais kunigams ir tikintiesiems, Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Lietuvos TSR K. Tumėnas labai sunerimo. Tarnybiniam naudojimui skirtame rašte 1974 kovo mėn. 18 d. rašė: „Skelbdami „šventuosius metus“, religininkai siekia patraukti daugiau gyventojų Bažnyčios įtakon. Tuo vadovaudamiesi jie numatė visą eilę priemonių... (išvardija gavėnios ir advento rekolekcijas, Švč. Sakramento adoracijas, atlaidų dienas). Laiške nemažai reikšmės skiriama primenant tėvams jų pareigą skiepyti vaikams religingumą, tuo tikslu raginama šeimoje bendrai mestis. Tikinčiuosius kviečia rimtai susirūpinti savo dvasinės būsenos tobulėjimu ir veikti ta kryptimi savo kaimynus, artimuosius ir t. t. . . Kaip vykdyti „šventųjų metų“ programą kunigams duoti raštinški nurodymai. Pirmiausia kreipiamas dėmesys atgaivinti savyje pašaukimo, savitvardos ir apaštalavimo ryžtą. Bendraujant su gyventojais visuomet būti mandagiais ir švelniais, kantriai duoti paaiškinimus visais tikinčiuosius dominančiais klausimais, patiems būti dorumo ir blaivumo pavyzdžiu kitiems, stropiai ruoštis ir kitus ruošti pamaldoms, giesmių giedojimui ir maldoms. Pabrėžiama, kad pamokslai būtų įvairūs, turiningi, kad juose būtų pristatoma „sveika katalikiška doktrina“ šių dienų žmogui suprantamu artimu būdu, kad būtų kalbama iš nuoširdaus ištikinimo, o ne kaip skaitant svetimą raštą... (Tai pristatęs K. Tumėnas numato savo institucijos veiklos gaires.) Kaip matyti iš to, kas anksčiau išdėstyta, katalikų bažnyčios veiklos programa mūsų respublikoje gana plati ir įvairi. Pirmieji šios programos vykdymo požymiai jau jaučiami. Labiau fanatiškesni ir ekstremistiškai nusiteikę kunigai neabejotinai dės pastangas viršyti „šventųjų metų“ programą. Dėl to gali padidėti kultū įstatymų pažeidimų atvejų.

Ryšium su katalikų bažnyčios „šventųjų metų“ Respublikoje paskelbimu, prašome miestų ir rajonų vykdomuosius komitetus sustiprinti kultū įstatymų laikymosi kontrolę, stebint, kad nei vienas pažeidimas neliktų nepastebėtas ir atitinkamai neįvertinamas.

Tuo pačiu prašome daugiau stebėti bažnyčių lankumą miestų ir kaimo vietovėse eilinėmis dienomis, sekmadieniais, parapijinių atlaidų dienomis ir per didžiausias šventes <...> Didesnę reikšmę įgauna pamokslinė kunigų veikla. Todėl siūlome organizuoti reguliarių pamokslų klausymą bei jų užrašinėjimą. Nuo dugnesniam pamokslų kryptingumo tyrimui būdingesniųjų užrašus prašome siųsti mums“ (Lietuvos valstybinis archyvas, F. R 181 Ap. 1 B. 198 L. 6; L. 7; L. 8).

„7-ojo dešimtmečio antroje pusėje prasidėjo uoliųjų kunigų aktyvus pasipriešinimas. Tai paaiškina ma tuo, kad į Bažnyčios gyvenimą įsiliejo sovietiniai metai Kauno kunigų seminariją baigę dar KGB voratinkliais neaprašyti jauni, drąsūs ir pasišventę kunigai, kurie greitai surado bendrą kalbą su nepalaužtos dvasios iš lagerių grįžusiais bei kitais Bažnyčiai ištikimais uoliais kunigais ir ganytojais“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinė. Katalikų Akademijs, Vilnius, 2001, p. 24).

„Uoliems kunigams ypač daug nerimo kėlė vienintelės Lietuvoje veikusios Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos padėtis, nes nuo jos didele dalimi priklausė Lietuvos Katalikų Bažnyčios ateitis. Matydami, kad iš valdžios Kunigų seminarija laisvių neiškovos, uolieji kunigai 1971 m. įsteigė pagrindinę kunigų seminariją, kuri Lietuvos Katalikų Bažnyčiai davė daug iškilų šiandienos asmenybių“ (ten pat, p. 25). 1970–1988 m. pagrindėje mokėsi apie 50 klierikų.

Bažnyčia tapo ir tautinio išsivadavimo sąjūdžio lydere, nes niekas nesirūpino tautinių vertybių puoselėjimu. „Išskeldama viešumon tikinčiųjų diskriminavimą ir SSRS valdžios daromus nusikaltimus, Lietuvos Katalikų Bažnyčia protesto raštuose rėmėsi ne tik SSRS konstitucijoje deklaruojamomis teisėmis, bet ir SSRS pasirašytais tarptautiniais susitarimais: 1949 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų (JT, arba SNO – Suvienytųjų Nacijų Organizacija) Generalinės asamblėjos priimta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija bei 1975 m. Helsinkio pasitarimo Baigiamuoju aktu, kur buvo iškilmingai pasižadėta gerbti žmogaus teises ir laisves. Kadangi SSRS nusižengimus demaskuojantys dokumentai pasiekdavo Vakarų, tai tikrai kenkė SSRS prestižui bei jos skelbiamam mitui apie save kaip „pačią demokratiškiausią valstybę“ (ten pat, p. 25).

1973 m. rugpjūčio 26 d. Eucharistijos bičiulių žygis į Šiluvą apstulbina ateistus. Į tradicinį Eucharistijos bičiulių žygį susirinko apie 1000 žmonių, tarp kurių buvo daugiausia jaunimas.

1973 m. suimtas ir nuteistas 8 m. laisvės atėmimo Petras Plumpa-Pluira. 1974–1977 m. už LKB kronikos dauginimą nuteista 10 asmenų. 1974 m. KGB pirmininkas J. Petkevičius patvirtino planą kompromituoti *LKB kronikos* leidėjus.

Mirusiųjų šarvojimo patalpose draudžiama visa, kas susiję su malda ir religinėmis apeigomis: Kauno senamiestyje, Santakos g. 14, buvo iškabintos mirusiųjų šarvojimo patalpomis naudojimosi taisyklės. Jose buvo rašoma: „Mirusiųjų šarvojimo patalpose draudžiama: naudoti religinius paveikslus bei kitą religinę atributiką; giedoti religines giesmes; naudotis kulto tarnų paslaugomis; organizuoti patalpų teritorijoje laidotuvių ceremonijas su religinėmis apeigomis“.

Šios taisyklės buvo patvirtintos Kauno m. DŽDT Vykdomojo komiteto 1975 vasario 21 d.“ (Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 3 tomas. Čikaga, 1976, p. 322)

Sovietų valdžia griežtai smerkė religinių švenčių metu atsisakančius dirbti. Pvz., 1974 pabaigoje – 1975 pradžioje buvo griežtai nubausti keli Lietuvos aklųjų draugijos Šiaulių gamybinio mokymo kombinato darbuotojai, per Marijos Nekaltojo Prasidėjimo šventę, gruodžio 8 d., ir Kalėdas – gruodžio 25-ąją – neatvykę į darbą (ten pat, p. 22–26).

1976 m. liepos 28 d. pasirodė religinių susivienijimų nuostatai – viešos religinių bendruomenių reglamentavimo taisyklės. Jie išprovokavo tikinčiųjų teisių gynėjų protestus.

Sunki „Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtis negalėjo nejudinti uolių Dievui ir Tėvynei pasišventusių kunigų. Reikėjo rasti būdų užstoti nekaltai kenčiančius. kažkas privalėjo, gindamas kitus, stovėti pirmose gretose. Taip 1978 m. lapkričio 13 d. Maskvos krikščionių komiteto pavyzdžiu Lietuvoje įsikūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas. Pirmieji Komiteto nariai buvo kunigai: Jonas Kauneckas, Alfonsas Svarinskas, Vincas Vėlavičius, Sigitas Tamkevičius, Juozas Zdebskis. Per penkerius metus TTGKK yra parašęs daugiau kaip 50 oficialių dokumentų ir protesto raštų, adresuotų įvairioms įstaigoms bei organizacijoms, tarp jų LTSR Prokurorui ir TSKP CK Generaliniam Sekretoriui. Kai kurie oficialūs Komiteto dokumentai pasiekė užsienį, UNESCO organizaciją. Pareiškimuose ginami valdiškų bedievių persekiojami tikintieji, terorizuojami vaikai ir jaunimas; prašoma išlaisvinti neteisėtai suimtus ir įkalintus asmenis; reikalaujama, kad ateistai nesikištų į Lietuvos Katalikų Bažnyčios vidaus gyvenimą, netrukdytų Kauno kunigų seminarijai laisvai spręsti kandidatų į klierikus priėmimo ir dėstytojų parinkimo klausimus; prašymai gražinti valdžios atimtas bažnyčias ir t. t.“ (Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 8 tomas. Čikaga, 1987, p. 3–4).

„TTGKK savo tikslu paskelbė:

1) atkreipti tarybinės vyriausybės dėmesį į Bažnyčios ir paskirų tikinčiųjų diskriminavimo faktus; informuoti Bažnyčios vadovybę, o reikalui esant ir visuomenę apie tikinčiųjų padėtį Lietuvoje ir kitose tarybinėse respublikose;

2) siekti, kad tarybiniai įstatymai ir jų praktinis taikymas, liečiantis Bažnyčios ir tikinčiųjų reikalus, neprieštarautų tarptautiniams TSRS susitarimams;

3) aiškinti kunigams ir tikintiesiems jų teises ir padėti jas apginti;

4) TTGKK veiks viešai ir nesieks jokių politinių tikslų“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 125).

TTGKK Lietuvos Katalikų Bažnyčiai ir visai tautai turėjo neįkainojamos reikšmės. „Tai pirmoji kregždė, viešai išstojusi tikslu ginti nuo valdiškų bedievių persekiojamus ir terorizuojamus tikinčiuosius. Tikinti liaudis pasijuto nesanti viena. Nesavanaudiškos aukos pavyzdys negalėjo likti be atgarsio, negalėjo nedaryti teigiamos įtakos religiniam tautos atgimimui. Kunigų drąsus žingsnis, išėjimas į atvirą, viešą kovą su netiesa bei skriaudomis tą patį troškimą pažadino ir kitų doros sąžinės nepraradusių žmonių širdyse“ (Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 8 tomas. Čikaga, 1987, p. 4).

Daugėja maldininkų atlaiduose Šiluvoje ir Žemaičių Kalvarijoje. Vis aktyvesni darosi Eucharistijos bičiuliai.

1978 m. RRT įgaliojimo postą užėmė radikalesnis P. Anilionis. K. Tumėnas tapo atpirkimo ožiu dėl tikinčiųjų sąjūdžio augimo.

„1978 m. rengiant naują SSRS ir LSSR konstituciją visi Lietuvos vyskupai ir valdytojai bei kunigai kreipėsi į SSRS ir LSSR Aukščiausiuju Tarybų prezidiumus, reikalaujanti pataisyti konkrečius konstitucijos straipsnius, kad būtų sulygintos tikinčiųjų ir ateistų teisės“ (Vidas Spengla. Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis. Katalikų Akademija, Vilnius, 2001, p. 44).

Už žmogaus teisių deklaraciją <...> pasirašė ne tik Rusijos disidentai, bet ir Lietuvos tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto nariai – kunigai ir pasauliečiai (plg. Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 6 tomas. Čikaga, 1983, p. 99–100).

„1979 m. balandžio 18 d. Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų Komitetas pasiuntė UNESCO organizacijai dokumentą apie Vaiko teisių pažeidimus Lietuvos TSR. Prie šio dokumento dar prisidėjo 128 asmenys“ (ten pat, 81), tarp jų keletas Kauno arkivyskupijos kunigų.

1979 m. lapkričio 9 d. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkasis administratorius vysk. L. Povilonis kreipėsi į savo ganomuosius remdamas blaivybės sąjūdį: „Mūsų dienomis, kai vis grėsmingiau plečiasi besaikis girtavimas, kai jis, tarsi gyvą organizmą ėdantis vėžys, žlugdo Dievo tautos moralę, gyvenamasis momentas primygtinai reikalauja naujos pasninko rūšies – blaivybės, abstinencijos, susilaikymo nuo alkoholinių gėrimų. Į abstinenciją ir blaivybę šiandien reikia žiūrėti kaip į labai rimtą atgailos dorybę“ (ten pat, p. 113). Panašų kreipimąsi į savo kunigus parašė ir Vilniaus arkivyskupijos kurija. Lietuvos vyskupijų ordinarai aiškiai pasisakė už blaivybės sąjūdį.

TTG Katalikų Komiteto dokumentą Nr. 25, kuriame protestuojama prieš kun. Glebo Jakunino, Tatjanos Velikanovos ir Antano Terlecko suėmimą, dar papildomai pasirašė nemažai Kauno arkivyskupijos kunigų (plg. ten pat, p. 177).

1979 m. Lietuvoje pradėjo kurtis Kunigų tarybos, kurios pagal Vatikano II susirinkimo nutarimus turėjo veikti kiekvienoje vyskupijoje. Kunigai su džiaugsmu išklause žinią apie šias tarybas. Nes jos sudarė galimybę būti arčiau savo ordinarų ir prisidėti prie tikinčiųjų teisių gynimo. „Veikiant Kunigų taryboms, vyskupas ar vyskupijos valdytojas lengviau galėtų spirtis prieš <...> prievartą“ (ten pat, p. 238).

1980 m. nuteisiama ses. J. Stanelytė – eisenos į Šiluvą organizatorė. 1980–1981 m. nuteisti pagrindinės veiklos darbininkai: G. Navickaitė, O. Vitkauskaitė, J. Stanelytė, M. Jurevičius, V. Vaičiūnas, P. Buzas, A. Janulis. 1979 m. KGB priėmė nutarimą sukompromituoti TTGKK narius.

1980 m. KGB vadovybė davė nurodymą savo poskyriams sustiprinti agentūrinį darbą tarp stojančiųjų į Kunigų seminariją.

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas pranešė (dokumentas Nr. 36 (1980 10 20), jog į komitetą įsitraukė trys nauji nariai: kun. Vaclovas Stakėnas, kun. Algimantas Keina ir Kauno arkivyskupijos kun. Leonas Kalinauskas (plg. ten pat, p. 372).

1979–1983 m. kunigystės šventimai pagrindyje buvo suteikti 11 seminaristų. 1983 m. gegužės mėn. 6 d. žiaurus nuosprendis TTGG nariui kun. Alfonsui Svarinskui ir kun. Sigitui Tamkevičiaus areštas bei kitų komiteto narių nuolatiniai tardymai, gąsdinimai areštu ir vertimas atsistatydinti iš komiteto aiškiai bylojo, jog valdžia visomis priemonėmis stengsis susidoroti su TTGG komitetu (plg. Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika, 8 tomas. Čikaga, 1987, p. 5).

Atsakydami į kunigų Alfonso Svarinsko ir Sigitui Tamkevičiaus suėmimą ir nuteisimą, Lietuvos kunigai ir tikintieji rinko parašus. TSKP Generaliniam sekretoriui, TSRS Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo pirmininkui J. Andropovui pareiškimą pasirašė 95 Kauno arkivyskupijos kunigai (plg. ten pat, p. 15). Pareiškimus taip pat pasirašė 127 Panevėžio kunigai. 123 tūkst. tikinčiųjų pasirašė (iš jų 22 – savo krauju) protestą prieš kun. A. Svarinsko ir kun. S. Tamkevičiaus suėmimą. „Būtų pasirašę dar daugiau tikinčiųjų, jei ateistai nebūtų ėmęsi represinių priemonių, kad tik sutrukdytų parašų rinkimą <...> Žmones, renkančius parašus, saugumiečiai, vartodami fizinę jėgą, gaudė, grūdo į mašinas ir vežė į milicijos skyrius. Ten bauginano, grasino ir atiminėjo parašus bei tekstus, baudė 50 rub. administracinėmis bandomis“ (ten pat, p. 75).

„1983 m. gegužės 17 d. į Kauno kuriją išklausti Religinų reikalų tarybos įgaliotinio Petro Anilionio pamokymų buvo sukviesti Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos dekanai ir vicedekanoi. Įgaliotinio kalba sukosi apie praeitų metų liepos–spalio mėnesiais tarybinei valdžiai atsiųstus Lietuvos kunigų pareiškimus <...> P. Anilionis piktnosinė dėl LKB kronikoje (Nr. 54) išreikštos minties, jog „Lietuvai reikia vyskupų, kurie sugebėtų eiti su tikinčia tauta į kalėjimus, lagerius, net mirti, o ne tokių, kurie stabdytų iš apačios prasidėjusį dvasinį atgimimą <...> Susirinkime P. Anilionis aiškino, kad kunigams draudžiama lankyti parapijiečius (kalėdoti), nurodė draudimo priežastis:

1. Tame pačiame bute kartais su tikinčiais šeimos nariais gyvena ir netikintieji, tad būtina apginti netikinčiųjų sąžinės laisvę.
2. Įstatymas draudžia aukų rinkimą po namus, o kai kunigas vaikščios pas tikinčiuosius, kas galės nustatyti, ar nebuvo renkamos aukos.
3. Lankymo metu kunigas atlieka liturgines apeigas, o apeigas atlikti leidžiama tik bažnyčioje, kapinėse ir aptarnaujant ligonius.

(Reiškia – netikintieji gali kvieštis į savo butą ką nori ir kada nori, o tikintiesiems nė kartą metuose negalima pasikviesti kunigo, kad pašventintų jų butą.)“ (ten pat, p. 6–10).

Kaip buvo persekiojami už dalyvavimą religinėse apeigose aukštus administracinius postus užimančios pareigūnai liudija: 1983 m. Kauno 26-sios vidurinės mokyklos direktorius Jančiauskas buvo pakviestas į vienas katalikiškas vestuves piršliu. Už šį „nusiakaltimą“ direktorius Jančiauskas neteko direktoriaus posto. Į darbo knygutę įrašė: „Atleistas iš darbo už amoralų elgesį“ (plg. ten pat, p. 149).

„1984 m. gegužės mėn. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos dekanai buvo sukviesti susitikti su RRT įgaliotiniu Petru Anilioniu. Įgaliotinis savo paskaitą skyrė kunigų – Alfonso Svarinsko ir Sigitui Tamkevičiaus – nuteisimo pateisinimui. P. Anilionis ragino dekanus nuteistus kunigus <...> pripažinti valstybiniais nusikaltėliais, už ką žadėjo svarstyti klausimą dėl priimamų į Kunigų seminariją klierikų skaičiaus padidinimo. Savo kalboje P. Anilionis išreiškė pasipiktinimą Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos dekanų elgesiu, mat, ką prieš metus laiko yra kalbėjęs jiems, viskas buvo perduota Vatikanui, „o to kitaip nepavadinsi, kaip kiaulystė!“ – pikta savo paskaitą baigė Anilionis“ (ten pat, p. 190–191).

Drašius pasiaiškinimus ir pareiškimus rašė Kauno arkivyskupijos kunigai. Kun. Juozapas Razmantas, Žalpių klebonas, savo pasiaiškinyje Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui P. Anilioniui rašė: „Religijų kulto įgaliotinis turėtų būti tarpininku tarp šiandienos ateistinės valdžios ir mūsų, beveik visos liaudies ir jos kunigų, objektyviai nušviesti saujelei ateistų kunigų darbą, o ne vykdyti neapykanta pasižymėjusių saujelės ateistų interesus <...> Nacių laikais kunigai gelbėjo, slėpė žydus, rusų belaisvius, išpirkinėjo jaunimą iš reicho armijos <...> Šiandien kovojama už kiekvieną moralinę tiesą <...> Man atrodo, kad bedieviams per daug leidžiama – net mokyti vyskupus, kokios jų pareigos bei teisės, nurodinėti kunigams, kada, už ką, kaip ir kur melstis – atlikinėti religines apeigas...“ (ten pat, p. 363–364).

1988 m. P. Anilionis pripažino valdžios nesugebėjimą izoliuoti jaunąją kartą nuo Bažnyčios ir siūlė panaikinti draudimą katechizuoti. 1988 m. vasarą sovietų valdžia prarado visus KGB kontrolės svertus.

1989 m. pavasarį išėjo paskutinis LKB kronikos numeris. 1989 m. pradžioje P. Anilionį pakeitė Bažnyčiai palankus K. Valančius. O tuo metu Lietuvoje kilo Sąjūdis, tauta galutinai pribrendo Atgimimui. Ir mes šiandien turime padėkoti tiems Bažnyčiai ir Tėvynę mylėjusiems žmonėms, kurie gyvybės ir laisvės kaina gynė Bažnyčios teises, saugojo ir puoselėjo patriotinį sąmoningumą, nepasidavė vergoviškai dvasiai, bet su nepalaužiamu viltimi siekė religinės ir tautinės laisvės.

KAUNO ARKIVYSKUPIJA 1989–2001 METAIS

Vysk. Rimantas Norvila

Vakar (2001 12 07 – *red. past.*) turėjome galimybę susipažinti su Kauno arkivyskupija prieškaryje, taip pat sovietiniu laikotarpiu. Šiandien siūlome apžvelgti pastaruosius metus. Šio trečiojo arkivyskupijos gyvavimo laikotarpio pradžia tikriausiai reikėtų laikyti 1989 m. vasario 2 dieną, kai kardinolas Vincentas Sladkevičius buvo paskirtas Kauno arkivyskupu metropolitu. Tada jau jautėme gaivų išsilaisvinimo iš sovietų santvarkos dvelkimą. Būdingas to dvelkimo liudijimas buvo pirmųjų Lietuvos tremtinių palaikų parvežimas į gimtąją žemę. 1989 m. liepos 28 d. iš Igarikos į Kėdainių oro uostą buvo atskraidinta pirmoji didelė tremtinių palaikų grupė. Jie buvo priimti, pagerbti, perlaidoti kaip tautos kankiniai. Tremtinių sugrįžimas bendrame laisvėjimo procese buvo visus sutelkiantis, pakeliantis tautos dvasią momentas. Tai kartu stiprino pasiryžimą kovoti už visišką Lietuvos laisvę. Kitas ne mažiau reikšmingas momentas – tais pačiais 1989 metais rugpjūčio mėn. vykusį Baltijos kelio akcija. Tokių įvykių fone Bažnyčia neliko nuošalyje. Permainų vėjai palietė ir Kauno arkivyskupiją.

1989 metais laisvėjimo bangos nešami įsidrąsinę entuziastai Kaune įkūrė pirmąją katalikišką organizaciją „Caritas“, išleido pirmąjį katalikiškojo žurnalo „Caritas“ numerį. Greit po to sekė vaisingos pastangos susigrąžinti ir pradėti remontuoti nacionalizuotas bažnyčias. Maldos namų susigrąžinimas simbolizavo Bažnyčios suvaržymo ir persekiojimo pabaigą. Labai greitai buvo atgautos Kaune – Šv. Pranciškaus Ksavero, Kėdainiuose – Šv. Juozapo, Šiauliuose – Šv. Ignaco Lojolos ir daugelis kitų bažnyčių. Lygiagrečiai buvo steigiamos ir naujos koplyčios. Juk prieš tai daugiau nei penkiasdešimt metų sovietų valdžia neleido įkurti naujų maldos namų, o daug kur miestuose išaugo ištisi nauji gyvenamieji rajonai. Atsiradus galimybei, įvairiose parapijose greitai pradėjo veikti apie 20 koplyčių.

Laisvės vėjai padvelkė ir į visą sovietmetį tiek iš dvasininkų, tiek iš valdžios akiračio niekada neišnykusią Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. 1990-uosius mokslo metus joje pradėjo net 192 klierikai, be savo seminariją atkūrusios Telšių vyskupijos klierikų. Procesas, kurį galėtume su aliuzija į Vatikano II susirinkimą pavadinti atsinaujinimu, greitai palietė ir kitas religinės raiškos sritis. Štai, pavyzdžiui, 1990 m. tuojau po Velykų Šiauliuose, Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje, buvo surengtas pirmasis Lietuvoje Tarptautinis religinės muzikos festivalis, vykęs visą savaitę. Viskuo džiaugėmės, su viltimi žvelgėme į ateitį.

Bažnyčios išsilaisvinimo procesą galiausiai įtvirtino 1990 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos AT

paskelbtas Katalikų Bažnyčios restitucijos aktas, pagal kurį jai buvo pripažinta teisė savarankiškai tvarkyti savo vidaus gyvenimą.

Permainos skubėjo viena po kitos. Iš reikšmingesnių įvykių galima būtų paminėti pirmojo po ilgų persekiojimo dešimtmečių apaštališkojo nunciiaus Lietuvoje arkivyskupo Justo Garcia Mullor paskyrimą 1991 metais, dviejų naujų vyskupų Juozo Tunaičio ir Sigitto Tamkevičiaus konsekraciją, vykusią Kauno arkikatedroje. Tais pačiais 1991 m. gruodžio 24 dieną Vatikano valstybės sekretoriatas pranešė apie Lietuvos bažnytinės provincijos pertvarkymą. Ji buvo padalyta į dvi metropolijas – Vilniaus ir Kauno, kiekvienai priklausė po tris vyskupijas. Naujuoju Vilniaus arkivyskupu paskirtas Vatikano diplomatas Audrys Juozas Bačkis.

Įsivyravus pakilimo nuotakai, didėjo ir dvasininkų aktyvumas. Be to, į artimiausių arkivyskupijos bendradarbių gretas įsitraukdavo vis daugiau pasauliečių. Tai karitiečiai, katechetai, dėstytojai, sielovadininkai. Kaip vienas gražiausių atsinaujinančios Bažnyčios daigų po ilgo prisilėgimo stiebėsi ir pašvęstojo gyvenimo bendruomenės, tiesa, vis dar silpnos ir glėžnos.

Pirmaisiais nepriklausomybės metais daug bendrų dvasininkų ir pasauliečių pastangų buvo dedama socialinėje srityje, pirmiausia plėtojant ir stiprinant „Caritas“ struktūras. Taip pat daug dėmesio ir energijos buvo skirta religijos mokymui mokyklose. Ne viskas klostėsi lengvai ir sklandžiai, bet nuolat atkakliai yrėmės pirmyn.

Pakilimo po priespaudos laikotarpiu arkivyskupijos istorijoje liko itin įsimintini ir reikšmingi du evangelizacinio pobūdžio renginiai: 1993 m. balandžio 17–18 d. Kauno sporto halėje vykusį Vilties šventę, sutraukusi kelis tūkstančius dalyvių, ir per Sekmines taip pat Kaune vykęs angliškų žodžiu „Fire“ (ugnis) pavadintas renginys, kurį padėjo surengti tuo metu daug kam dar mažai žinomo charizminio judėjimo komanda iš JAV „Renewal ministry“. Šalia pagrindinio evangelizacinio rezultato, mano akimis žvelgiant, abi šios iniciatyvos buvo ypač reikšmingos tuo, jog rengiantis šioms šventėms buvo gerai suprasta bendro darbo, t. y. sielovadinų, evangelizacinių rezultatų siekimo drauge, svarba. Tai tapo reikšminga patirtimi ateities darbams. Prabėgus beveik metams po šių renginių išlaikant bendradarbiavimo dvasią 1994 m. vasario 12 d. buvo įkurtas Kauno arkivyskupijos Evangelizacijos centras.

Bene aukščiausiai dvasinio pakilimo banga Kauno arkivyskupijos, kaip ir visos Lietuvos, tikinčiuosius iškėlė, kai mus 1993 m. rudenį aplankė pats Šventasis Tėvas. Ištisus mėnesius buvo įtemptai rengiamasi susitikimams su vyriausiuoju Katalikų Bažnyčios ganytoju. Visas pasirengimo darbas taip pat suteikė nepaprastai reikšmingos patirties. Mūsų arkivyskupijoje vyko net keturi dideli susitikimai su tikinčiais

siais: Eucharistijos šventimas Santakoje bei Kryžių kalne, susitikimas su Lietuvos jaunimu S. Dariaus ir Girėno stadione, susitikimas su šeimomis Šiluvos bazilikoje. Juose visuose kartu paėmus dalyvavo apie pusę milijono tikinčiųjų.

Tolesniais metais pagal išgales buvo plečiama arkivyskupijos veikla įvairiomis kryptimis, labiausiai orientuojantis į socialinius reikalus, katechetiką, šeimą, jaunimą, nepamirštant, žinoma, ir Kunigų seminarijos, Teologijos fakulteto, katalikiškojo švietimo. Apie visa tai plačiau išgirsite kitame pranešime.

Pamažu nuslūgus nepriklausomybės atgavimo džiaugsmui, atėjo uolaus kasdienio darbo visuose arkivyskupijos baruose laikotarpis. Bėgant metams vis labiau suvokėme, kokią didelę neigiamą įtaką žmonių sieloms ir sąžinėms padarė sovietinė ateistinė ideologija, kaip tai pakirto Bažnyčios Lietuvoje gyvybingumą. Tapo aišku, kad reikalingas kantrus, nuolatinis, pasiaukojimo reikalaujantis darbas. Taip pat supratome, kad naujoji laisvės gadynė nėra „pažadėtoji žemė“, kad ir laisvės sąlygomis ne viskas padeda augti gėrio daigams.

Drįstu tvirtinti, jog vis susiduriant su didesniais ar mažesniais sunkumais, išbandymais visus tuos metus iki šiandien lydėjo didesnis ar mažesnis arkivyskupijos stiprėjimas, aktyvių bendradarbių ir jų veikimo augimas. Tai įrodė ir Jubiliejiniai metai, ypač Kaune vykęs ir daugiausia Kauno arkivyskupijos tikinčiųjų pastangomis suorganizuotas Lietuvos II Eucharistinis kongresas. Jis tapo pagrindiniu, didžiausiu Jubiliejinių metų renginiu visoje Lietuvoje. Vien savanorių jo pasirengimo darbuose dalyvavo per tūkstantį. Palyginimui būtų galima pasakyti, jog rengiantis daug didesniems renginiams, Šv. Tėvo vizito metu per visą arkivyskupiją jų susidarė gal dešimtį kartų mažiau. Šie skaičiai rodo brandą.

Šiandien, arkivyskupijos garbingos sukakties proga vertindami tai, kas vyko ir kas nuveikta, visi drauge galime pasidžiaugti, ypač prisimindami, jog džiaugsmas yra neatsiejama krikščionio žymė. O džiaugtis tikrai yra kuo. Juk drauge su Dievo malone nuveikta ištis nemažai. Ir tai mums viltingas ženklas ateičiai. Žinoma, visada galima pasakyti, jog buvo galima nuveikti daugiau, jog kažką reikėjo daryti kitaip. Tiesiog padarėme, kiek sugebėjome, kiek mokėjome, kiek leido sąlygos ir aplinkybės, kiek kartu su Viešpačiu, o ne vieni sau, dirbome.

KAUNO ARKIVYSKUPIJA PASTARĄJĮ DEŠIMTMETĮ

Kun. dr. Romualdas Dulskis

Bendroji apžvalga

1997 m., kai buvo įkurta Šiaulių vyskupija, Kauno arkivyskupijos teritorija gerokai sumažėjo. Šiuo metu ji užima apie 8 750 kvadratinį kilometrų plotą, čia gyvena apie 760 tūkst. gyventojų, iš kurių apie 500 tūkst. išpažįsta katalikų tikėjimą. Sekmadeniais bažnyčia reguliariai lanko 8–10 procentų tikinčiųjų.

Arkivyskupijoje šiuo metu yra 93 parapijos, suskirstytos į septynis – Jonavos, Jurbarko, Kauno I, Kauno II, Kėdainių, Raseinių, Ukmergės – dekanatus. Arkivyskupijoje darbuojasi 105 dieceziniai kunigai ir 27 kunigai vienuoliai.

Per šį nepriklausomybės dešimtmetį Kauno arkivyskupijai vadovavo kardinolas Vincentas Sladkevičius MIC (1989–1996) ir arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius SJ (nuo 1996 m.). Prie arkivyskupijos kurijos veikia Ekonomo bei Spaudos tarnybos; Kunigų, Konsultorių bei Pastoračinė tarybos; Bažnytinio meno komisija, Tribunolas, Kredito unija.

Atkūrus Nepriklausomybę, Bažnyčiai atsivėrė naujos galimybės: kunigai galėjo dalyvauti įvairiuose renginiuose, lankyti parapijiečius – kalėdoti, kokybiškiau rengti vaikus ir jaunimą sakramentams; pradėta vykdyti pastoracija kariuomenėje, įkalinimo įstaigose.

Pradėta dėstyti tikyba mokyklose. Įsikūrė metodiniai katechetikos centrai dekanatuose. Atsirado ryšiai tarp Bažnyčios ir mokyklos. Užsienio katechetikos specialistai atvykdavo pasidalyti savo patirtimi. Tikybos mokytojų darbas apėmė ne vien pamokų vedimą, bet ir platesnes veiklas su vaikais sritis. Išsiplėtė įvairi ugdomoji veika: vaikams ir jaunimui buvo organizuojamos stovyklos, konferencijos, rekolekcijos, atsikūrė senos arba ėmė rasti įvairios naujos jaunimo grupės ir organizacijos.

Per daugelį parapijų palaimingai nuvilnijo parapijų atsinaujinimo programa „Atgaivink“ („Renew“).

Atsinaujino ryšiai su kitomis Europos ir pasaulio valstybėmis. Jaunimui atsivėrė galimybės dalyvauti Taizė susitikimuose, prasidėjo kitos piligriminės kelionės į įvairias svečias šalis. Daugeliui kunigų ir pasauliečių atsivėrė galimybės studijuoti įvairiuose pasaulio universitetuose. Atsirado reguliarūs ryšiai su kitų šalių kunigais. Arkivyskupijoje lankėsi pasaulinio garso katalikų asmenybės: kard. Pio Laghi, kard. Joachim Meisner, vysk. (dabar kardinolas) teologas Walter Kasper, Raniero Cantalamessa, įvairios evangelizacinės komandos ir kt.

Nepaprastai reikšmingas įvykis, atgaivinęs daugelio žmonių širdis, – Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II vizitas Lietuvoje 1993 metais. Kauno arkivyskupijoje popiežius lankėsi Kaune ir Šiluvoje.

2000 metais oficialiai pradėti Elenos Spirgevičiūtės ir Adelės Dirsytės beatifikacijos procesai.

Jubiliejiniai 2000-ieji metai buvo kupini įvairių prasmingų renginių, tarp kurių svarbiausias – Kaune įvykęs Lietuvos II Eucharistinis kongresas: „Jėzus Kristus – tikroji Gyvenimo Duona“. Kongrese dalyvavo grupės svečių iš JAV, Kanados, Kazachstano, Lenkijos, Karaliaučiaus srities ir kitų šalių. Baigiamosiose kongreso šv. Mišiose Kauno santakoje dalyvavo apie 50 000 žmonių.

Ypatinga šventovė Kauno arkivyskupijoje – Šiluva. Čia kasmet per didžiuosius atlaidus suplaukia tūkstančiai maldininkų. Atlaidai prasideda eisenomis į Šiluvą iš Tytuvėnų ir Raseinių. Kiekvieno mėnesio 13 dieną bendrai maldai į Šiluvą suvažiuoja Švč. M. Marijos mylėtojai iš įvairių arkivyskupijos ir Lietuvos vietovių.

KATALIKIŠKOS MOKSLO IR ŠVIETIMO INSTITUCIJOS

Katalikų teologijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete

1989 metais atkūrus Vytauto Didžiojo universitetą, kitais, 1990 m., atkurtas ir Teologijos-filosofijos fakultetas. Kadangi per visą sovietmetį Kauno kunigų seminarijoje gyvavo Kauno teologijos fakultetas, buvo nuspręsta abu fakultetus sujungti į vieną – Katalikų teologijos fakultetą Vytauto Didžiojo universitete. Tai ir buvo padaryta 1994 metais.

1995 m. patvirtintos teologijos magistratūros studijos, pradžioje – dogminės, vėliau – pastoracinės teologijos. 1998 m. pradėtos doktorantūros studijos. Tais pačiais metais fakultete pradėtos dvi naujos programos:

1) Bakalaurinėse studijose – katalikiškosios pedagogikos programa, kuri 2000 m. buvo patvirtinta kaip Religijos studijų centras prie Katalikų teologijos fakulteto.

2) Teologijos magistratūros studijų su bažnytinės teisės specializacija programa.

Didžiuoju fakulteto kancleriu iš pradžių buvo Kauno arkivyskupas metropolitas kardinolas Vincentas Sladkevičius, dabar yra arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius. Pirmuoju fakulteto dekanu buvo išrinktas kun. prof. dr. Viktoras Butkus (1990–1993). Nuo 1993 m. fakulteto dekanas – mons. doc. dr. V. S. Vaičiūnas.

Kauno katalikų teologijos fakultetas globoja Kretingos šv. Antano religijos studijų institutą ir Vilkaviškio vys-

kupijos filialą (seminariją Marijampolėje), palaiko glaudžius ryšius su Romos Grigaliaus ir Liublino universitetais bei Lenkijos katalikų mokslo akademija. Kiekvienais metais fakultete dėsto vizituojantys profesoriai iš JAV ir kitų šalių.

Vytauto Didžiojo universiteto Socialinės rūpybos profesinių studijų centras

Veikia prie Socialinių mokslų fakulteto. Įsteigtas 1992 m. Lietuvos „Caritas“, Lietuvos Vyskupų konferencijos ir JAV vyskupų konferencijos iniciatyva. Rengia socialinius darbuotojus. Esama dieninių ir neakivaizdinių pagrindinių ir aukštųjų (magistratūros) studijų. Iki šiol parengta apie 90 magistrų ir viena laida bakalaurų. Centras reguliariai rengia kvalifikacijos kėlimo kursus socialinės sferos darbuotojams. Tokius kursus iki šiol baigė apie 200 asmenų. Centro direktorius kun. dr. Artūras Jagelavičius.

Kauno kunigų seminarija

Seminarija rengia kunigus Kauno arkivyskupijai ir Šiaulių vyskupijai. Šiuo metu seminarijoje studijuoja apie 60 klierikų. Klierikai studijuoja VDU Katalikų teologijos fakultete. Nuo 1997 metų veikia parengiamasis kursas, skirtas dvasiniam gyvenimui pažinti. Jį pabaigę seminaristai dvejus metus studijuoja filosofiją ir trejus – teologiją bei bendrauniversitetines disciplinas. Pagrindinės penkerių metų studijos baigiamos bakalauro tezių gynimu. Šeštame kurse būsimejieji kunigai studijuoja specialias pastoracines disciplinas.

Rektoriai – kun. S. Tamkevičius SJ (1989–1991), kun. A. Baniulis SJ (1991–1993), mons. Pr. Tamulevičius (1993–1996), kun. E. Bartulis (1996–1997), vysk. R. Norvila (1997–2001), kun. A. Žukauskas (nuo 2001 m.).

Lietuvos katechetikos centras

1989 m. Lietuvos Vyskupų konferencija sudarė Katechetinę komisiją, o 1991 m. įsteigė Lietuvos Katalikų Bažnyčios tarpdiecezinę katechetinę komisiją, kuri vėliau išaugo į Lietuvos katechetikos centrą.

Lietuvos katechetikos centras rūpinasi tikybos mokytojų kvalifikacijos kėlimu bei atestacija, leidžia tikybos vadovėlius, metodines priemones, renka statistinius ir kitokius duomenis apie tikybos mokymo situaciją Lietuvoje, organizuoja įvairius renginius. Nuo 1998 metų leistas biuletenis tikybos mokytojams „Sėjėjas“, 2000-aisiais šis leidinys pavadintas „Žodžio versmėmis“.

Kauno arkivyskupijos Katechetikos centras

Įkurtas 1991 m. kaip metodinis katechetikos kabinetas. Vėliau išaugo į Kauno arkivyskupijos Katechetikos centrą. 1993 metais dekanatuose įsteigti katechetikos kabinetai, kurie 1999 metais perorganizuoti į katalikų tikybos mokytojų metodinius centrus. Kauno arkivyskupijos Katechetikos centras koordinuoja

metodinių centrų veiklą. Kauno arkivyskupijos Katechetikos centro struktūroje veikia darbo grupė leidybės reikalams bei metodinė tarnyba.

Pagrindinis Katechetikos centro tikslas – garantuoti moksleivių religinį ugdymą švietimo ir mokslo įstaigose; siekti religinio ugdymo tęstinumo organizuojant ir koordinuojant popamokinę parapiinę katechezę.

Kauno aukštesnioji katechetų mokykla

Isteigta 1990 m. Kauno aukštesniosios katechetų mokyklos misija – rengti kvalifikuotus religinio švietimo specialistus, turinčius aukštesnį išsilavinimą, tvirtas bendrąsias bei specialybės žinias.

Kauno katechetų mokykla iki 1999 metų turėjo savo padalinius – katechetikos skyrius – visose Lietuvos vyskupijose. Šie skyriai, rengdami tikybos mokytojus, naudojami Kauno katechetų mokyklos studijų programa. 1999 metais visi vyskupijų skyriai sujungti į vieną ir Švietimo bei mokslo ministerijos patvirtinti kaip Kauno aukštesnioji katechetų mokykla. Šiuo metu Kauno aukštesniojoje katechetų mokykloje studiuoja 295 studentai iš visų Lietuvos vyskupijų.

Kauno jėzuitų gimnazija

Veikia jau dešimtį metų (nuo 1991 m.). Tai katalikiškos ir jėzuitų švietimo įstaigų pedagogikos židiny. Šalia krikščioniško auklėjimo siekiama aukšto mokytojų lygio ir šilto, jaukaus bendruomenės gyvenimo. Svarbi ir kultūrinė bei meninė mokyklos veikla. Gimnazijoje veikia įvairūs fakultatyvai, būreliai, chorai, dramos teatras, šokių būrelis, sporto sekcijos. Mokykloje gyvuoja keletas organizacijų ir draugijų. Gimnazijoje mokosi per 600 moksleivių.

Gimnazija priklauso pasauliniam jėzuitų švietimo įstaigų tinklui. Palaiko ryšius su JAV, D. Britanijos, Prancūzijos, Norvegijos švietimo įstaigomis, o ypač su Eichšteto katalikų gimnazija.

Kauno sakralinės muzikos mokykla

Drauge su bendrojo lavinimo programa moksleiviai čia gauna muzikinį išsilavinimą. Be to, jie aktyviai dalyvauja liturgijoje Kauno arkikatedroje bazilikoje.

KATALIKIŠKOS ORGANIZACIJOS, CENTRAI IR SAJŪDŽIAI

ORGANIZACIJOS IR DRAUGIJOS

Ateitininkų federacija

Lietuvoje atkurta 1989 m. Sekdami savo šūkiu „Visa atnaujinti Kristuje!“, remdamiesi katalikiškumo, tautiškumo, inteligentiškumo, šeimyniškumo ir visuomeniškumo principais, ateitininkai plėtoja savo veiklą jaunuomenės ugdymo, savišvietos, visuomeninės, kultūrinės bei religinės veiklos kryptimis; organizuoja

stovyklas, mokymo kursus, seminarus.

Ateitininkų federaciją sudaro:

- Jaunučių ateitininkų sąjunga (10–14 metų amžiaus moksleiviai),
- Moksleivių ateitininkų sąjunga (15–18 metų amžiaus moksleiviai),
- Studentų ateitininkų sąjunga (aukštųjų ir aukštesniųjų mokyklų studentai),
- Ateitininkų sendraugijų sąjunga (baigę mokslus ateitininkai).

Lietuvos skautai

Atkurta 1989 m. Vadovaudamiesi savo šūkiu „Dievui, Tėvynei ir artimui“ bei įkūrėjo lordo Roberto Baden-Powello idėjomis, skautai siekia būti dorais, kilniadvasiais, tvirto būdo, sveikais, sąmoningais ir naudingais Tėvynei piliečiais. Tam, be kitų priemonių, jie ypač organizuoja skautų stovyklas. Rūpinasi nuolatiniu vadovų kvalifikacijos kėlimu.

Lietuvos katalikiškųjų mokyklų pedagogų asociacija

Įkurta 1992 m. Vienija Lietuvos katalikiškųjų švietimo įstaigų pedagogus ir siekia jų dvasinio bei profesinio ugdymo. Organizuoja kursus, konferencijas, stažuotes užsienyje, rekolekcijas ir pan.

Lietuvos Kolpingo draugija

Isteigta 1995 m. Tai katalikiška draugija, vykdanči ūkinę, socialinę, šviečiamąją ir kitokią veiklą: Kolpingo aukštesnioji mokykla, Kolpingo mokymo centras (bedarbių perkvalifikavimas ir leidybinių veikla), mobilūs kompiuterių kursai, socialinės globos projektai, jaunimo veikla.

„Actio Catholica Patria“

Įkurta 1989 m. Vykdo senų vienišų žmonių globos, tarptautinių jaunimo susitikimų, savaitgalio seminarų moksleiviams ir kt. programas, tokius projektus kaip „Jaunimo socialiniai metai“, „Išok į ratus“, Eksavanorių klubas. „Actio Catholica Patria“ padalinys – Jaunimo namai Kulautuvoje, kur vyksta jaunimo grupių seminarai.

EVANGELIZACIJOS, JAUNIMO IR KULTŪROS CENTRAI BEI TARNYBOS

Kauno arkivyskupijos Jaunimo centras

Savo veiklą pradėjo 1994 m. Rūpinasi jaunimo sielovados struktūrų kūrimu, rengia pastoracinius bendradarbius parapijoms, remia jaunimo veiklą parapijose, rūpinasi jaunimo chorų, giedojimo grupių, ministrantų sielovada, skatina bendradarbiauti katalikų jaunimo ir jaunimo ugdymu besirūpinančias organizacijas, bendruomenes bei grupes. Centro darbuotojai rengia bei platina metodinę medžiagą, renka ir skleidžia informaciją. Reguliariai vyksta seminarai jaunimo vadovams. Centro patalpose rengiami įvairūs teminiai susitikimai, jaunimo šventės, da-

lijamasi patirtimi. Bendradarbiauja su kitų šalių jaunimo sielovadininkais. Vadovas – Arūnas Kučikas.

„Gyvenimo ir tikėjimo“ institutas

Įkurtas 1995 m. Instituto tikslas – neformalus katalikiškas suaugusiųjų švietimas. Instituto metodologija remiasi šv. Ignaco Lojolos dvasingumu ir visuomeninių bei sielovadinių kursų ciklu – socialine analize, teologiniu apmąstymu bei veiklos išvalga. Daug dėmesio skiriama šiuolaikinės visuomenės analizei, mėginant suprasti joje vykstančius reiškinius tikėjimo, Šv. Rašto ir Bažnyčios socialinio mokymo šviesoje. Instituto kursuose dalyvauja įvairių specialybių ir įvairios patirties žmonės iš visos Lietuvos – mokytojai, katechetai, jaunimo vadovai, psichologai, socialiniai darbuotojai, studentai, dėstytojai, vienuoliai, kunigai ir kt.

Institute vedamos mokymo ir ugdymo programos bei rekolekcijos: „Socialinė ir pastoracinė tarnystė“, „Šv. Raštas ir gyvenimas“, „Krikščioniškojo dvasingumo raida“, „Krikščioniškas atsakas į AIDS“, „Pagalba dvasinio augimo kelyje“, „Įvadas į krikščionišką socialinį mokymą“, „Mokslas ir tikėjimas“, „Dvasinės pratybos kasdiniame gyvenime pagal šv. Ignacą Lojolą“, „Asmeninės rekolekcijos“.

Kauno arkivyskupijos Bažnytinio meno muziejus

Atkurtas 1999 m. Šiuo metu renkami ir tvarkomi muziejaus fondai, rengiama ekspozicija.

Memorialinis kardinolo Vincento Sladkevičiaus butas-muziejus

Remiant Kultūros ministerijai atidarytas 2001 m.

Krikščioniškos muzikos studija „Musica aeternitatis“

Įkurta 1989 m. Puoselėja krikščioniškąją muziką, organizuoja krikščioniškosios muzikos koncertus, festivalius, leidžia ir platina muzikinę produkciją.

BENDRIJOS IR SAJŪDŽIAI

Lietuvos „Caritas“

Įkurtas 1989 m. Konsultuoja ir koordinuoja „Caritas“ veiklą Lietuvoje bei atstovauja Lietuvai užsienyje. Generalinis direktorius – kun. Robertas Grigas.

Bendri Lietuvos „Caritas“ ir Kauno m. savivaldybės projektai:

- Kauno miesto slaugos ligoninė, turinti 36 lovas,
- Kauno miesto kartų namai, kuriuose gyvena 25 seneliai ir 10 vienišų motinų su vaikais,
- Vaikų gerovės centras „Pastogė“.

Kauno arkivyskupijos „Caritas“

Įsikūręs 1989 m. Vienija parapijų ir kitų institucijų „Caritas“ grupes ir siekia spręsti socialinius bei karitatyvinius uždavinius.

Arkivyskupijos „Caritas“ turi šiuos padalinius:

- „Caritas“ diagnostikos centrą,
- 6 senelių namus, kuriuose gyvena 93 seneliai,
- 2 valgyklas, reguliariai maitinančias 950–1150 žmonių,
- 15 maitinimo punktų, pamaitinančių apie 300 žmonių,
- vaistinę,
- parduotuvę „Labdara – labdarai“,
- bažnytinių drabužių siuvyklą.

Lietuvos šeimos centras

Pradžioje „Caritas“ struktūroje susikūrė Šeimos sekcija. Tai buvo grupė entuziastų (*spiritus movens* – N. Liobikienė, vėliau Lietuvos Šeimos centro vadovė), pasiryžusių savo laiką ir jėgas skirti negimusios gyvybės gynimui, jaunimo rengimui šeimos gyvenimui, krikščioniško požiūrio į santuoką bei šeimos planavimą skleidimui. Darbo apimtis ir sferos plėtėsi. 1992 m. ir 1994 m. Kaune surengti du tarptautiniai kongresai šeimos problemų ir ugdymo temomis. 1995 metais Šeimos centro veiklai išaugus, atsirado natūralus jo kaip savarankiškos struktūros funkcionavimo poreikis. Pagaliau 1997 m. Šeimos centras atsiskyrė nuo „Caritas“, sudarydamas Lietuvos Vyskupų konferencijai tiesiogiai pavaldžią struktūrą.

Lietuvos šeimos centras koordinuoja diecezinių šeimos centrų darbą, ugdo personalą, palaiko ryšius su užsienio šalių šeimos centrais.

Kauno arkivyskupijos Šeimos centras

Yra parengęs plačią paauglių ugdymo programą. Dirba su jaunimu, rengia sužadėtinius Santuokos sakramentui. Padeda šeimoms (ugdymas, problemų sprendimas, irstančių šeimų išsaugojimo programa). Centre veikia savitarpio paramos grupės, teikiama kvalifikuota individuali psichologinė konsultacija. Skaitomos paskaitos bei vedami seminarai socialiniams darbuotojams, tėvams. Šeimos centro veikla šiandien paliečia tūkstančius žmonių.

Katalikų bendruomenė „Gyvieji akmenys“

Pradžioje buvo katalikų jaunimo charizminė grupė. 1992 m. susiformavo kaip katalikų pasauliečių bendruomenė. Šiuo metu bendruomenėje maždaug 25 nariai.

Savąjį dvasingumą „Gyvieji akmenys“ grindžia Išganytojo mesijinio išengimo į Jeruzalę epizodu *Lk 19, 36–40* ir *1 Pt 2,4–10* ištrauka, kalbančia apie pasauliečių pašaukimą. Taip pat remiasi keturiais „stulpais“: malda, bendravimu, misijomis (tikėjimo skleidimas), mokymusi (gilinimasis į Dievo žodį ir Bažnyčios mokymą).

„Gyvųjų akmenų“ misija – tarnauti Lietuvos Katalikų Bažnyčios dvasiniam atsinaujinimui, evangelizuoti, stiprinti maldos grupes, rengti atsinaujinimo

dienas, dvasinio formavimo seminarus bei kursus. Bendruomenėje gimė ir išaugo šiuo metu autonomiškas padalinys – Evangelizacijos centras, sėkmingai plėtojantis evangelizacinę veiklą.

Prie „Gyvųjų akmenų“ bendruomenės glaudžiasi keletas maldos grupių, sudarančių „Gyvųjų akmenų“ bendriją.

„Gyvieji akmenėliai“

Viešoji įstaiga, kurios pagrindinis tikslas – dvasinės literatūros leidyba (direktorė – Dalė Šmerauskaitė).

Marijos legionas

Įkurtas 1992 m. Tai Dievo Motinos globai atsidavusi pasauliečių apaštalavimo draugija.

Taizė pasirengimo centras

Palaiko nuolatinius tiesioginius ryšius su Taize, koordinuoja išvykas į Europos jaunimo susitikimus.

Dievi Pašvęstojo Gyvenimo Institutai (Vienuolijos)

Vyrų Vienuolijos

Jėzaus draugija (jėzuitai)

1989–1991 m. atgavo namus ir Šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčią Kaune. Nepriklausomybės sąlygomis atnaujinti ir išplėtoti bendravimo, dvasinio dalijimosi, studijų ryšiai su kitų šalių jėzuitais.

Turėdami ypatingą rekolekcijų vedimo charizmą, jėzuitai šioje srityje itin vaisingai darbuojasi: Šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčioje, savo rekolekcijų namuose ar kitur jie reguliariai veda rekolekcijas seserims vienuolėms, įvairioms pasauliečių grupėms, moksleiviams, studentams, pedagogams, šeimoms; be to, pavieniams asmenims rengia vadinamąsias rekolekcijas kasdienybėje.

Pastaraisiais metais bendradarbiauja ugdant asmeninio dvasinio palydėjimo specialistus.

Gausus jėzuitų įnašas į dvasinį ir akademinį Kauno kunigų seminarijos bei Teologijos fakulteto gyvenimą (seminarijoje bei Teologijos fakultete dirbo: t. A. Baniulis, t. L. Jagminas, arkiv. S. Tamkevičius, t. L. Virbalas, t. Ch. Edwards, šiuo metu dirba t. L. Zaremba).

Jėzuitų globojamos veikia įvairios pasauliečių grupelės: šv. Ignaco dvasingumu besivadovaujanti Krikščioniškojo gyvenimo bendruomenė; inteligentijos bei studentų maldos ir Šv. Rašto grupelės.

Šv. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų kongregacija (marijonai)

1992 m. susigrąžino sovietų valdžios nusavintus pastatus Kaune, Laisvės al. 101, ir pradėjo pastoraciją laikinoje koplyčioje, vėliau (nuo 1994 m.) – Šv. Gertrūdos bažnyčioje. Įsitraukė į akademinį darbą (kun. V. Brilius MIC), rengia rekolekcijas vienuolėms ir pasauliečiams, organizuoja konferencijas, bendradarbiauja su katechetais.

Marijonų talkininkai

Įsteigti 1999 m. Tai marijonų pasauliečiai bendradarbiai. Jų darbo sritys – pagalba pastoracijoje, pasikaitos, leidyba.

Šv. Pranciškaus mažesniųjų brolių ordinas (pranciškonai)

1992 m. pranciškonai sugrįžo į Kauną, į Vytauto Didžiojo bažnyčią. Nuo 1995 metų persikėlė į sugrąžintas Šv. Jurgio konvento patalpas. Čia daugiausia gyvena studijuojantys Katalikų teologijos fakultete broliai. Kauno pranciškonai globoja euroskautus, bendrauja su jaunimu, rengia jaunimo diskusijas įvairiomis temomis, teikia dvasinę pagalbą „Tikėjimo ir šviesos“ bendruomenei, užsiima kitokia sielovadine veikla. 1992–1995 m. buvo ikūrę valgyklą benamiams vaikams.

Lietuvos pasauliečių pranciškonų ordinas

Kauno arkivyskupijos broliją sudaro apie 150 asmenų (dauguma vyresnio amžiaus).

Šv. Pranciškaus mažesniųjų brolių kapucinų ordinas (kapucinai)

Tai kontempliatyvi apaštališka vienuolija. 1995 m. tėvai kapucinai sugrįžo į Petrašiūnus, kur užsiima parapijos sielovada, maldos apaštalavimu tarp ligonių, globoja Pažaislio seseris kazimierietes. Palaiko ryšius su Lenkijos ir kitų šalių kapuciniais.

Nuo 1991 m. kapucinai (t. Stanislovas Dobrovolskis) administruoja Dotnuvos parapiją: jų pastangomis suremontuotas vienuolynas ir bažnyčia.

Šv. Jono Bosko draugija (saleziečiai)

Atkūrus Nepriklausomybę į Lietuvą sugrįžo keletas užsienio lietuvių saleziečių, buvo atnaujinti ryšiai su kitomis šalimis. Negausi Lietuvos saleziečių bendruomenė 1996 metais Palemone pasistatė bažnyčią ir vienuolyno pastatus.

Rūpinasi vaikų bei jaunimo, ypač apleisto, sielovada, dėsto tikybą mokyklose. Leidžia žurnalą „Saleziečių žinios“, kitą populiarią religinę literatūrą.

MOTERŲ VIENUOLIJOS,
TURINČIOS CENTRUS KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE

Iš viso Kauno arkivyskupijoje yra apie 500 įvairių kongregacijų moterų vienuolių.

Dieviškosios Jėzaus Širdies pranciškonų seserų kongregacija

Atkūrus Nepriklausomybę, seserys darbuojasi mokyklose, ligoninėse, bažnyčiose, senelių pensionate. Be to, rengia vaikus pirmajai Komunijai. Dvi kongregacijos seserys baigė studijas Romoje, kelios studiuoja VDU Katalikų teologijos fakultete. Vienuolijai sugrąžinti namai Kaune.

Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacija

Seserys dirba Katechetikos centre ir kitose arkivyskupijos struktūrose. Prie kongregacijos susibūrusi Eucharistinio Jėzaus sodalicija.

Švč. Jėzaus Širdies mažųjų tarnaičių seserų kongregacija

Seserys artimai bendradarbiauja su įvairiomis katalikiškoms organizacijomis, yra įsitraukusios į karitatyvinę veiklą, dalyvauja LKMA darbe, dėsto tikybą mokyklose, katechizuoja vaikus.

Lietuvos šv. Kazimiero seserų kongregacija

1992 m. sugrįžo į Pažaislio vienuolyną. Čia įkūrė rekolekcijų namus, rengia seminarus, minėjimus, vaikų bei jaunimo stovyklas, kultūrines programas. Be to, seserys dirba ligoninėse, rūpinasi jaunimu bei neįgaliais vaikais, katechizuoja vaikus bei suaugusius, šelpia vargšus bei asocialių šeimų vaikus, evangelizuoja apsilankančius Pažaislyje ekskursantus.

Šv. Mergelės ir kankinės Kotrynos seserų kongregacija

Darbuojasi daugiausia mokyklose, ligoninėse, padeda bažnytiniame bei jaunimo auklėjimo darbe. Kauno Šilainių mikrorajone pasistatydino centrinius vienuolijos namus.

Marijos Krikščionių Pagalbos dukterų institutas (salezietės)

Rūpinasi vaikais iš asocialių ar labai neturtingų šeimų, taip pat darbuojasi mokyklose, rūpinasi jaunimo sielovada. Palaiko ryšius su Čekijos salezietėmis.

Švč. Mergelės Marijos Nuliūdusiųjų Paguodos seserų kongregacija

1993 m. susiformavo iš Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacijoje susidariusios grupės. Dėsto tikybą mokyklose.

Šv. Juozapo ir šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės basųjų karmeličių vienuolynas

Įsikūrė 1994 m. Paštuvoje. Pasistatydino vienuolyną bei koplyčią. Narių skaičius šiuo metu išaugęs iki 16. Tai kontempliatyvus vienuolynas, tačiau drauge ir karmelitiškojo dvasingumo židinys, iš kurio dvasinės šviesos semiasi didelis būrys karmelitų pasauliečių.

Kauno seserų benediktinių kongregacija

Atsikūrus Nepriklausomybei, atgavo savąją Šv. Mikalojaus bažnyčią. Seserys rūpinasi jaunimu, organizuoja šventes vaikams, moko giedoti, katechizuoja mokyklose, užsiima karitatyvine veikla.

Kauno benediktinių bažnyčioje atgaivinta amžinoji Švenčiausiojo Sakramento adoracija (kasdien, išskyrus pirmadienį, nuo 9 iki 18 val.).

Kauno arkivyskupijoje taip pat veikia ir savo centrus turi Skaisčiausios Mergelės Marijos Širdies dukterų kongregacija ir Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Motinos seserys.

BE TO, KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE DIRBA:

Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų kongregacijos seserys (centras Marijampolėje)

Atsikūrus Nepriklausomybei, seserys ėmė aktyviai rūpintis jaunimu per Ateitininkų organizaciją, religinę švietimą. Jos organizuoja stovyklas, rašo religinius bei kultūrinius straipsnius, dirba meno, mokslo ir socialinės veiklos baruose: tarnauja senelių bei neįgaliųjų namuose, vaikų rūpybos ir kt. globos įstaigose, padeda šeimoms bei pavieniams asmenims, siekiantiems religinės brandos, katechizuoja įvairaus amžiaus žmones, talkina parapijose. 1995 m. Kaune pašventinti Pal. Jurgio Matulaičio namai, kuriuose įsikūrė Visuomeninės veiklos ir studijų centras.

Seserų Švč. Jėzaus Širdies tarnaičių kongregacijos (centras Aleksote) narės. Jos darbuojasi su vaikais bei jaunimu, rengia juos sakramentams, organizuoja naktines Švč. Sakramento adoracijas Šv. P. Ksavero (jėzuitų) bažnyčioje.

Šventosios Šeimos seserys (centras Marijampolėje).

KATALIKIŠKA ŽINIASKLAIDA

Lietuvos Katalikų Bažnyčios informacijos centras

1992 m. įsteigtas Lietuvos Vyskupų konferencijos. 1992 – 1995 m. leido informacinį biuletenį „Katalikų Bažnyčia Lietuvoje“. Nuo 1996 metų pradėjo leisti informacinį leidinį kunigams, pašventintojo gyvenimo institutų nariams ir aktyviems pasauliečiams „Baž-

nyčios žinios". Nuo 1996 metų leidžia ir informacinį aplinkraštį „Spaudos apžvalga“, skirtą atsakingiems Bažnyčios asmenims supažindinti su šalies pasaulietinės spaudos publikacijomis Bažnyčios gyvenimo temomis.

Katalikų interneto tarnyba

1998 m. įsteigta viešoji įstaiga tarnauja visai Lietuvos Bažnyčiai: kuria ir nuolat papildo internetinę Lietuvos Katalikų Bažnyčios svetainę (www.lcn.lt), taip pat kuria svetaines katalikiškoms įstaigoms bei organizacijoms ir aprūpina internetiniu ryšiu Kauno arkivyskupijos institucijas bei įstaigas. Pateikia daug visuotinės Bažnyčios bei Lietuvos Vyskupų konferencijos dokumentų, kai kuriuos iš jų verčia pati Interneto tarnyba (direktorius – Gediminas Žukas).

Leidybos ir informacijos centras „Už gyvybę“ leidžia informacinį leidinį gyvybės gynėjams „Už gyvybę“

Leidyklos ir spaustuvės

„Caritas“ leidykla (įsteigta 1989 m.),
Lietuvos katechetikos centro leidykla (įsteigta 1994 m.),
Lietuvos „Caritas“ spaustuvė (veikė 1994–2001 m.).

Spauda

Periodiniai leidiniai:

- mėnesinis žurnalas krikščioniškai šeimai „Artuma“, įsteigtas 1989 m.,
- Lietuvos Katalikų Bažnyčios informacijos centro dvisavaitinis leidinys „Bažnyčios žinios“, įsteigtas 1996 m.,
- kasdienės liturginių Šv. Rašto skaitinių meditacijos „Žodis tarp mūsų“, įsteigtas 1998 m. (leidžia „Gy-

vieji akmenėliai“),

– saleziečių veikimo leidinys „Saleziečių žinios“, atkurtas 1993 m.,

– Katalikų teologijos fakulteto VDU leidžiamas religijos mokslo žurnalas „Soter“, atkurtas 1999 m.,

– krikščioniškos krypties kultūros, visuomenės ir politikos laikraštis „XXI amžius“, įsteigtas 1990 m.

Knygynai

Lietuvos katechetikos centro šv. Kazimiero knygynas.

PASTATYTOS, STATOMOS BAŽNYČIOS IR KOPLYČIOS

Pastatytos bažnyčios

Panoteriuose 1994 m., Palemone 1996 m., Girikalnyje 1997 m., atstatyta bažnyčia Pašilėje 1991 m.

Pastatytos koplyčios

Kauno mikrorajonuose: Eiguliuose (pal. Jurgio Matulaičio), Šilainiuose (Šventosios Dvasios), Dainavoje (Gerojo Ganytojo); taip pat Muniškėse, Rukloje.

Statomos bažnyčios

Dainavoje, Domeikavoje, Šilainiuose, Eiguliuose.

Restauruotos ar rekonstruotos bažnyčios

Po Nepriklausomybės atgavimo grąžintų bažnyčių laukė rekonstravimo bei restauravimo darbai. Kitas, nors jos ir nebuvo nacionalizuotos, reikėjo būtinai remontuoti. Čia paminėtinos: Kauno įgulos, jėzuitų, Šv. Gertrūdos, benediktinių, Kėdainių šv. Juozapo, Ukmergės Švč. Trejybės, Pažaislio bažnyčios ir, žinoma, Kauno Prisikėlimo šventovė, kurios atkūrimas dar nebaigtas.

PASTORACINĖ SITUACIJA IR PERSPEKTYVOS KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE: PASAULIEČIO ŽVILGSNIS

Dr. Paulius Subačius

Kultūros tyrinėtojai, dažniausiai turėdami galvoje tam tikrus visos valstybės masto kultūros istorijos procesus, taip pat ir Lietuvoje, vartoja įvaizdį „tuščia etažerė“. Jis byloja, kad reiškiniams ir įvykiams interpretuoti taikoma pagreitinto struktūrų kūrimo koncepcija. Šia koncepcija bandoma paaiškinti, kaip valstybės, taip pat ir mažesni visuomeniniai dariniai, kurie dėl istorinių aplinkybių neturėjo galimybių normaliai egzistuoti, atsiduria sukūrusių sudėtingas struktūras, tvarką, funkcionavimo sistemą visuomenių apsuptyje arba šalia jų ir yra priversti kultūriškai vytis. Lietuva taip vijosi priėmusi krikštą ir netrukus atsiliko ne taip jau daug. 19 a. pabaigoje – 20 a. pradžioje etnolingvistiniu pagrindu save apibrėžusiai valstietiška tautai vėl teko vytis Europos valstybes – formuoti tiek kultūrinės, tiek naująsias, moderniąsias viešojo gyvenimo struktūras. „Tuščios etažerės“ principas reiškia, kad sparčiai sukuriama struktūra, atitinkanti greita esančio civilizacinio regiono valstybines bei visuomenines struktūras, tačiau neturima kuo tas struktūras – „etažerė“ – užpildyti. Dar stinga knygų, nors lentyna jau sumontuota.

Tai, ką imta daryti Lietuvos Bažnyčioje, taip pat ir Kauno arkivyskupijoje, 1987–1988 m., kai tapo įmanomas bažnytinio gyvenimo at(si)kūrimas, gali būti pavadinta tuščių lentynų rikiavimu, žinoma, suvokiant, kad tai tik metafora. Iš išpūdingo veikiančių katalikiškų institucijų bei akcijų sąrašo, kuris pristatytas ir per simpoziumą, matyti, kad šios „per visą sieną stovinčios lentynos“ kone visiškai atitinka Vakarų katalikiškų šalių bažnytinės (dvasininkijos, pasauliečių, religinės, socialinės, kultūrinės veiklos) struktūras. Tačiau nežinia, ar į visas „lentynas“ kas nors padėta ir kaip turiningai padėta. Nepriklausomybės dešimtmečio proga imta samprotauti, ar viską reikėjo atstatyti, ar visos struktūros yra reikalingos, jei nepajėgiama jų prasmingai užpildyti ir panaudoti. Norėčiau šiuos samprotavimus pakreipti truputėlį į kitą šoną. Mano supratimu, problemiščiau, kad tos struktūros, kurioms gal ne visuomet pakako žmonių, jėgų ar aiškesnio žinojimo, kas išties svarbu arba kas pajėgs išsilaikyti turimomis lėšomis bei jėgomis, buvo rikiuojamos pagal trejų modelį.

Pirmiausia, žinoma, formuojant pastoracines ir evangelizacines struktūras buvo orientuojamasi į prieškarinę situaciją. Stengiamasi atstatyti visas tas įstaigas, kurios buvo prieš tai. Vėliau imta kalbėti, kad visuomenė pasikeitė, todėl ne visi atkūrimai prasmingi. Šiuo atveju norėčiau akcentuoti ką kita, kas la-

biau atitiktų simpoziumo temą – atkūrimų strategiją dabartinio vyskupijų žemėlapiu požiūriu. Kaunas prieškariniu (o ir sovietmečiu) buvo Lietuvos bažnytinio gyvenimo centras. Ir todėl Kaune buvo visos struktūros, kurių reikėjo tautos, katalikiškos valstybės centre. Tik kai kurios iš jų buvo svarbios vien vyskupijai. Dabar, kai Lietuvoje dvi bažnytinės provincijos, iškiolo vieno centro ir dviejų centrų alternatyva, dvi struktūros vystymo tendencijos, kurios gal nėra labai ryškios ir giliau reflektuojamos. Taigi, ar Lietuvoje yra vienas bažnytinis centras, kadangi viena valstybė, viena tauta? (Tai – tautinė samprata, iš esmės tautinis požiūris į Bažnyčią, jos struktūrą.) Ar, kadangi yra dvi metropolijos, dvi bažnytinės provincijos, tai yra arba turi būti du centrai su dviem paraleliomis struktūrom? Nemanau, kad griežtas ir visuotinis pasirinkimas tarp šių alternatyvų galėtų būti praktiškai padarytas ir prasmingas. Žengdamas mažą žingsnelį į ateitį tik pastebiu, kad šiek tiek stinga paminėto klausimo refleksijos – ji būtų naudinga pastoracijos plėtrai.

Turbūt Ekscelencijos apie tai kalbasi, tai juk jų (apsi)sprendimo dalykas. Bet pasauliečiams šios srities problemų taip pat kyla. Esu girdėjęs, katalikiškų centrų bendradarbiai organizuodami renginius, ypač kai tie renginiai vyksta Kaune, svarsto: „Kaip čia mes organizuojam: Kaunui ar visai Lietuvai?“ Sakytume, kad stinga bažnytinės provincijos savimonės. Jos stinga ir Kaune, nes čia iki šiol bažnytinė savimonė buvo grindžiama labiau bendranacionaline, tautine samprata, ir Vilniuje. Vilnius irgi viską daro arba tikrai Lietuvai, arba tik vyskupijai. Galėtume abejoti, ar bažnytinės provincijos savimonė reikalinga, kitaip tariant, ar tikslinga Lietuvą perpus padalyti visais požiūriais. Bet jeigu šis dalykas būtų apmąstomas, jei būtų į jį kreipiamas dėmesys, galbūt kai kurie ginčytini klausimai, kompetencijų ir atsakomybių pasidalijimai savaime paaiškėtų. Matyt, yra sričių, kur iš tikrųjų reikia vieno nacionalinio centro. Tarkim, katechetika, ji tiesiogiai susieta su Švietimo ir mokslo ministerija, kitomis valstybinėmis įstaigomis, todėl koncentruotai ir centralizuotai tvarkoma ir derinama. Kita vertus, socialinė veikla – jau įvyko *Caritas* decentralizacija ir nacionalinis centras vaidina tik koordinatoriaus vaidmenį. Arba aktualus pavyzdys, šiek tiek juokingas nutikimas su „XXI amžiumi“, surengusiu savo skaitytojų vakarą tą pačią dieną, kai vyksta simpoziumas. Jeigu jis būtų vyskupijos ar bažnytinės provincijos leidinys (ne tiesioginės priklausomybės, o savivokos prasme), tektų tą leidinio vakarą traktuoti vienaip, griežčiau, bet tikriausiai redakcija laikosi nacionalinio laikraščio sampratos. Tuomet, žinoma, kažkokie vienos arkivyskupijos renginiai per menki nacionaliniam katalikų laikraščiu. Kita vertus, vargu, ar daug kas Vilniuje jį laiko ne Kauno laikraščiu (vėlgi ne priklausomybės, o identiteto, globos požiūriu).

Antrasis „lentynų rikiavimo“ modelis, į kurį taip pat buvo tam tikru mastu orientuojamasi, gal irgi ne vi-

sada pamąstant, – tai Vakarų Europoje veikiantis bažnytinių struktūrų modelis. Žinia, mažai kas sovietmečiu galėjo nuvažiuoti į tuos Vakarų, o kas ir nuvažiuodavo, tai nebuvo tie žmonės, kurie paskui puolė kurti naują dvasią Bažnyčioje. Nepriklausomybės metais pirmuosius važinėjančius gana maloniai sutikdavo ir konfratrai, ir pasauliečiai katalikai kolegos. Daugiausia keliauta į Belgiją, Šveicariją, Pietų Vokietiją. Ten keliauninkai išvysdavo nuo seno šaknis suleidusias, turtingas (ir kartais net pertekusias) bendruomenės vaizdelį. Jis buvo labai gražus ir idiliškas. (Nors pažiūrėjus atidžiau, ten ta idilė nėra idiliška.) Atsivežtas stiprus išpūdis išlikęs iki šių dienų. Tai buvo labai ryšku 1992–1994-aisiais. Taigi ir Lietuvoje svajota ir praktiškai stengtasi sukurti tokį modelį, tokią struktūrą, kaip kuriam nors Bavarijos miestely. Neatsižvelgta, kiek laiko ten toji struktūra buvo kuriama, jos net du pasauliniai karai per daug nepaveikė. O Lietuvoje normalios bažnytinės gyvenamosios stigo beveik 200 metų, išskyrus problemiškus tarpukario dešimtmečius – nepriklausomos Lietuvos laikotarpis prieš karą, palyginti su Austrijos katalikų būkle, toli gražu nebuvo toks šviesus.

Prie minėtųjų išpūdžių prisidėjo išpūdžiai iš išeivijos, kur Bažnyčia, bažnytinė bendruomenė buvo pagrindinė lietuvių siejanti vieta. Ypač tais atvejais, kai nebuvo kompaktiškos bendruomenės, nes šiek tiek kompaktiškiau buvo gyvenama tik keliose vietose, pavyzdžiui, Čikagoje. O tokioje situacijoje daugelio struktūrų, esančių „aplink“ pamaldas, apeigas, vaidmuo buvo visiškai kitoks, negu gyvenant normalioje tautinėje bendruomenėje, kuri turi perimamumą, kuri nebuvo išdraskyta, kuri nesijaučia laikina. Tie žmonės sprendė kitas problemas. Šioji dvejoja atsivežtinę patirtis skatino Lietuvoje kurti struktūras, pritaikytas kitokiam gyvenimo būdui.

Ir pagaliau trečiasis „lentynų rikiavimo“ modelis, trečioji problema. Struktūros pradėtos formuoti tuomet, kai dar tik spėliota, kokia Lietuvos visuomenė bus. Šiandien mums atrodo, kad visada norėjome nepriklausomybės, vakarietiškos, demokratiškos valstybės. Taip paskelbė Sąjūdis garsiojo Vasario 16-osios Seimo posėdžio metu. Bet tie dalykai buvo suvokiami gana nekonkrečiai. Kalbėta tai apie kažkokį skandinavišką socializmą, tai apie Smetonos laikus, tai apie kraštutinį liberalizmą. Realios visuomeninės struktūros, į kurias turėjo būti atsižvelgiama kuriant bažnytines struktūras, dar tik formavosi, buvo kaip tik tarpinės. Jos jau nebuvo sovietinės, bet ir nebuvo iki galo demokratiškos – parasocialistinės, parakooperatinės, ypač turint galvoje ekonominius dalykus. Kai kurios bažnytinės institucijos buvo įsteigtos esant tokiai būsenai, į ją atsižvelgiant, į ją orientuojantis. Pasistengsiu per daug nedetalizuoti, bet, mano supratimu, pavyzdžiui, A. Jakšto spaustuvė pastatyta kaip reakcija į neaiškia situaciją, ar tų spaustuvių bus ar nebus, kaip jos veiks, kam priklausys. Taigi buvo iškelti tikslai – reikia katalikiškos spaustuvės, reikia katalikiškos televizijos ir pan. Pati to nenorėdama, ne visuo-

met suvokdama, Bažnyčia pačiuose įvairiausių lygmenyse, nuo hierarchijos iki smulkesnių parapijų struktūrų ir net maldos grupelių, elgėsi truputėlį feodališkai, natūrinio ūkio principu – turėkime viską savo. Bet išlaikyti ūkį, kuris viską gamina ir daro pats, nepaprastai sunku ir neefektyvu ypač dinamiškos ekonomikos situacijoje, ypač stokoje patikimų arba patirtų turinčių žmonių.

Smulkus teoriškas pavyzdėlis iš kasdienio gyvenimo: tarkim, parapija, jos taryba, aktyvas, bendruomenė sprendžia, ar pirkti garsinimo aparatūrą įvairiems renginiams. Ir kartais negalvojama, kiek kartų per metus jos prireiks. Jeigu ji bus naudojama kas savaitę – reikia savos, jeigu kartą per metus – ją reikia išsinuomoti tam vienam kartui, nesvarbu iš ko. Daugelį funkcijų, kurios nėra specifinės „katalikiškos“, galime pagal subsidiarumo principą perduoti pasaulietiškomis struktūroms. Kartais galėtų būti net šūkis – nedaryti patiems: pirkti paslaugas, nuomotis, skolintis (gaunant įvairių nuolaidų) iš pasaulietišku struktūrų, neklįjuojant ant įvairių įstaigų lentelių: „katalikiška“.

Taigi, nenoriu, kad pasiūlyta pastoracinės situacijos schema atrodytų deformuota, karikatūriška, bet, mano supratimu, turime per visą sieną lentyną iš trijų skirtingų dalių, kurioje pridėliota gana gražių knygų. Vis dėlto toli gražu ne visos lentynėlės yra pilnos, ne visos knygos pačios geriausios kokybės, ne visos reikalingos, būtinos. Šias aplinkybes pirmiausia reikia suvokti, reflektuoti mums patiems, neapsimesti prieš save, kad jei pagaminta iškaba, tai ir veiksmas vyksta. Struktūra nėra (ir kol kas negali būti) iki galo užpildyta, realizuota. Toliau ją tvarkant, keičiant elementus, tenka vartoti politikų dažnai valkiojamą žodį – prioritetas, lietuviškai sakant, galvoti apie tai, kas svarbiausia.

Neišrasime dviračio ir pats nebandau to daryti – apie alternatyvas, kurias paminėsiu, iš tikrųjų gana daug kalbama ir rašoma. Vis dėlto, vis dėlto – būtų galima dažniau ir priekabiau klausti: kas svarbiau, kaimas ar miestas? O tiksliau, ar kaimo ir miesto pastoracinių struktūrų proporcija yra adekvati – atitinka gyventojų skaičių. Ši tema „plevena“ arkivyskupijoje nuo Jo Ekscelencijos arkivyskupo ingresso. Dėl jos jau turbūt būta daug nuoskaudų. Žmonės iš provincijos, kartais ir inteligentai, gyvenantys mieste, bet turintys provincijoje giminių ar tėvų, sako, kad bažnytkaimyje uždarius kultūros namus ir mokyklą liko tik bažnyčia. Jeigu dar kunigą atims, neskirs pakankamai dėmesio tai vietai, tai ji dvasiškai ir socialiai numirs. Žinoma, kai taip suformuluoji problemą, darosi graudu ir apmaudu. Ir atrodo, kad tikrai Bažnyčia turėtų neventi atsakomybės, prisiimti valstybės panaikintų struktūrų, institucijų vaidmenį. Niekas neorganizuoja šokių – tai Bažnyčia turi organizuoti gegužines, nebeatveža kino, tai klebonas rodo *video*, kitaip organizuoja laisvalaikį toms kelioms dešimtims ar keliems šimtams žmonių.

Tačiau klausimą suformulavus truputį kitaip ir atsakymas būtų kitoks. Kadangi ištekliai riboti, tai negali į visas lentynas priguldyti vienodų knygų. Jeigu išlaikai struktūras trijų šimtų žmonių dėlei kažkur bažnytkaime, tai Kaune, Jonavoje, Kėdainiuose apšviesti tris tūkstančius, gal net trisdešimt tūkstančių. Ir, deja, pasirinkimas yra toks ir tik toks. Bažnyčia šiuo atveju galėtų labiau pasitikėti mokykla. Bent pradinės mokyklos yra likusios ir tuose menkuose bažnytkaime. Aptarnaujantis daug parapijų kunigas galėtų užsukti ne tik į tą aptarnaujamą bažnyčią, bet ir dažniau aplankyti mokyklą. Bandant truputėlį pastiprinti mažas mokyklas, padėti joms, megzti ryšius su mokytojais, būtų galima šiek tiek amortizuoti padarinius, kuriuos neišvengiamai atneša laikmetis. 30 procentų gyventojų kaime turėtų sumažėti iki 7–8 proc. Ir tai įvyks per artimiausius 15–20 metų. Pagaliau, žmonių mobilumas šiais laikais yra kur kas didesnis. Turint galvoje negausų kaimo jaunimą, ko gero, daug geriau solidesnis, įdomesnis renginys dekanato centre, tuose didesniuose miesteliuose, rajonų centruose, negu kažkokie iš gailėsčio surengti sambūrėliai mažesnėse vietovėse.

Dar viena alternatyva ar, greičiau, problema, formuluojama kaip alternatyva – inteligentų ir liaudies pastoracija. Jau ne vienoje šalyje nuskamba gąsdinantis vertinimas, kad Katalikų Bažnyčia liko tamsuomenės Bažnyčia, liaudies Bažnyčia. („Liaudis“ šiuo atveju turi neigiamą atspalvį.) Reaguodami į tokius vertinimus Lietuvoje, Bažnyčios žmonės bando sakyti, jog inteligentai susovietėję, atsiriboję nuo tikėjimo, tad numokime į juos ranka. Priešinga pozicija – pataikavimas inteligentams, nepaisant kiek jiems svarbi Bažnyčia. Šiuo požiūriu išties liūdno patirties būta per dešimt pastarųjų metų. Koks trečias kelias? Pirmiausia, galima ir reikia rimtai, kritiškai klausti, kas tas tamsus žmogus, „liaudis“? Nevalia pasiduoti visuotinei universitetinimo manijai. Garsus politikas, anksčiau garsus rektorius sakė: „Visiems aukštąjį mokslą“. Betgi ne diplomai yra žmogaus šviesumo matas. Kiek tamsuolių, turinčių diplomus, tenka sutikti! Visi turbūt yra tai patyrę. Tai gi, norint išvengti įvaizdžio, kad šiandienė Bažnyčia yra „liaudies“, tamsuolių Bažnyčia, tiksliau, išvengti šio įvaizdžio poveikio mums patiems, būtina atmesti primityvias alternatyvas ir skirstymus.

Kiek kitaip pakreipus inteligentų – „liaudies“ temą, vis aktualesnis Bažnyčios rūpestis žmonių, nepaisant jų formalaus išsilavinimo, visuomeninio, kultūrinio sąmoningumo kėlimu, kuris neatsiejamas nuo krikščioniško sąmoningumo kėlimo. Per pastaruosius dešimt metų visi daug girdėjome neįpareigojančių ir neįsipareigojančių kalbų apie krikščioniškumą. Simpoziume jau buvo minėta, kaip garsus komunistuojantis filosofas patarėjas vis cituoja Šventąjį Raštą. Turbūt tokie atvejai mus visus vertė šiek tiek persisergėti nuo bet kokio neįbažnytinto krikščioniškumo. Bet, žinant, kiek žmonių laiko save katalikais, krikščionimis ir neateina į bažnyčią ar atei-

na labai retai, nuostatos jų atžvilgiu klausimas tampa labai aštrus. Jei jie yra visiškai už krikščionijos, kaip galima į tokius apeliuoti? Žinoma, svarbūs evangelizavimo, reevangelizavimo metodai, kurie duoda rezultatų. Bet turint galvoje visos tautos ar visos arkivyskupijos mastą, prisipažinkime, per dideli mastai greitai ir efektyviai evangelizacijai. Ne mažiau svarbi paraleli strategija. Save laikantys krikščionimis, bet neįkrikščioninti žmonės taptų realiai palankesni Bažnyčiai, jeigu joje būtų aktyviau keliami socialinio teisingumo, pagarbos žmogui klausimai – tiesiai, nekonformistiškai. Ne tik apklausose pažymėtų: „pasitikime“, bet ir Bažnyčiai ką nors paskelbus sakytų: „pritariame“. Tai labai platus, sakyčiau, „įžanginės“ pastoracijos laukas.

Ir pabaigai kelios dar labiau kontraversiškos mintys apie bendruomeniškumą, apie bendruomenę, kuri labai glaudi, aktyviai dalyvauja pamaldose, po pamaldų geria arbata, bendrauja ir t. t. Ji matoma kaip vizija, šviesus idealas, kurio reikia siekti. Tokio idealo jokia būdu neneigdamas, drįstu pabūti „velnio advokatu“. Įžvelgiu vieną pavojų, jei glaudaus bendruomeniškumo formavimo linija bus generalinė, be alternatyvų. Miesto, didmiesčio visuomenė, galbūt šiuo atveju tai tinka iš visos arkivyskupijos tiktai Kaunui, yra pakankamai individualizuota. Ultrabendruomeniškumas iš karto grasina atstumti dalį žmonių, kuriems svarbūs krikščioniški principai ir idealai, kurie įsipareigoję bažnytiškai, nes praktikuoja, bet turi kitokių tipų socialinius saitus ir todėl jiems nereikia bažnytinės bendruomenės kaip socialinės savirealizacijos vietos. Labai paprastai pasakius, jie Bažnyčioje nori tiktai melstis ir išklausti gerą pamokslą, o pabendrauti, pasvarstyti net ir krikščionišką problematiką jie turi su kuo ir užsiima viešąja veikla kitose erdvėse. Galiu iš savo menkos patirties paliudyti matę, kaip glaudi bendruomenė (kelios maldos grupės) užimanti „visą erdvę“ parapijoje, palieka kitus „šoninėse navose“. Tie, kurie nenori po pamaldų drauge gerti arbatos ir skaityti Šventojo Rašto, pamažu darosi svetimi, ima nejaukiai jaustis net ir per pačias pamaldas. Galbūt tai perdėtas persergėjimas, bet apie jį siūlyčiau pamąstyti. Dėkoju už Jūsų dėmesį.

SIELOVADINĖS VEIKLOS VIZIJA KAUNO ARKIVYSKUPIJOJE

Arkiv. **Sigitas Tamkevičius SJ**

Palikimas

Prieš 75 metus gimusi Kauno arkivyskupija paveldėjo iš Žemaičių vyskupijos kelių šimtmečių krikščionybės palikimą, kuriame ryškiai dominuoja didysis Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius, su visu savo dvasiniu palikimu ir kova už moralines bei tautines vertybes. Paskutiniai jo gyvenimo žingsniai aidėjo Kauno katedroje.

Arkivyskupija paveldėjo Nepriklausomybės metų idealizmą ir daugelio geriausių Bažnyčios vaikų darbo vaisius. Kaunas, laikinai tapęs Lietuvos širdimi, lėmė bažnytinio gyvenimo koncentravimąsi Kauno arkivyskupijoje, kur pirmiausia kūrėsi įvairios katalikiškos organizacijos, draugijos ir sambūriai.

Sovietmetis paliko gilių žaizdų dvasininkijos ir pasauliečių tikinčiųjų gyvenimuose. Šalia kankinių heroizmo matome besidriekiantį pragmatiską prisitaikymo ir net kolaboravimo šleifą.

Naujosios Nepriklausomybės dešimtmetis buvo kupinas laisvės euforijos, sutrikimo naujų iššūkių akivaizdoje ir didelio pozityvaus darbo švietimo, socialinės veiklos, krikščioniškos šeimos ugdymo, žiniasklaidos ir kt. srityse.

Sąžinės sąskaita

Neturiu vienareikšmio atsakymo į klausimą: ar viską padarėme, ką galėjome padaryti. Mes, dvasininkai, bandydami atsilipti į laiko iššūkius, griebėmės daugybės darbų:ėjome į mokyklas, statėme bažnyčias, būrėme jaunimą bei suaugusiuosius, steigėme našlaičių ir vargšų globos namus, bendravome su valdžios institucijomis ir t. t., tačiau turime pripažinti, kad dažnai mums trūko idealizmo. Daug ką darėme atsainiai ir per mažai vietos palikome Dievo veikimui. Dažnai stokojome vienybės, egoistiniai išskaičiavimai kartais būdavo iškeliami aukščiau už Bažnyčios interesus.

Sąžinės sąskaitą turėtų atlikti ir pasauliečiai katalikai, kurie, užuot konstruktyviai bendradarbiavę Bažnyčioje, dažnai likdavo pasyvūs.

Padėka

Vis dėlto buvo padaryta labai daug: užgydėme daugelį sovietmečio žaizdų, ne naujokai esame religinio švietimo srityje, padedame daugeliui žmonių, atsi-

dūrusių šiandienio gyvenimo pakraščiuose. Į Bažnyčios darbą įsitraukė daugybė aktyvių pasauliečių, kurie savo uolumu pralenkė ne vieną kunigą. Be pasauliečių idealizmo ir pasiaukojamo darbo šiandienė Kauno arkivyskupija būtų labai skurdi. Visiems, kurie nebuvote pasyvūs, kurie judėjote ir judinate kitus, reiškiu nuoširdžiausią padėką.

Patirtis

Rengiantis arkivyskupijos jubiliejui visuose dekanatuose vyko konferencijos, kuriose dalyvavo kunigai ir aktyviausi parapijų žmonės. Turėjome progą apžvelgti, kas sekėsi ir kokios bėdos pagrindiniuose bažnytinio darbo baruose. Šios konferencijos ir jų metu vykusios diskusijos atskleidė realią padėtį parapijose: ganytojų uolumą ar to uolumo trūkumą, parapijų gyvumą ar neveiklumą. Labai daug medžiagos ateities planams pateikė Katalikų Bažnyčios interneto tarnybos organizuotas forumas apie pastoraciją Kauno arkivyskupijoje. Nors kai ką šis forumas įskaudino ir sukėlė abejonių jo dalyvių geranoriškumu, vis dėlto tai buvo puiki proga atvirai pareikšti savo nuomonę, kurios kartais nedrįstama pasakyti į akis. Sukaupta patirtis leidžia tikroviškai planuoti ateitį.

Ateities vizija

Planuodamas arkivyskupijos ateitį, norėčiau kunių ir pasauliečių dėmesį atkreipti į du dalykus: į gaires, ką darysime konkrečioje Bažnyčios gyvenimo srityje: šeimoje, mokykloje, parapijoje bei arkivyskupijoje, ir į sielovados prioritetus – kam bus teikiama pirmenybė, kad mūsų darbas būtų vaisingas.

Darbo gairių projektas jau buvo sukurtas rengiantis jubiliejinei konferencijai. Jį pristačiau simpoziumo metu. Šį projektą dar reikės papildyti internetinio forumo „Kauno arkivyskupijos pastoracija“ ir ką tik pasibaigusio jubiliejinio simpoziumo medžiaga. Pagrindiniai darbo barai liks nepakitę: tai vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų religinis švietimas, socialinė ir karitatyvinė veikla, jaunimo ir šeimų sielovada, dvasinių paaukimų paieška bei kunigų ugdymas ir kt. Ypatingas dėmesys bus skiriamas gyvos parapijos bendruomenės kūrimui. Galutinai parengtą programą pateiksiu Vyskupų Konferencijai, kuri šią medžiagą galės panaudoti kurdama pastoracijos projektą visai Katalikų Bažnyčiai Lietuvoje. Darbo sėkmė bus tikresnė, jeigu pastoracinio darbo gairės bus priimtinos visoms Lietuvos vyskupijoms. Šventasis Tėvas, įvesdamas Bažnyčią į trečiąją tūkstantmetį, paragino, kad tokios gairės būtų sukurtos ir suderintos su kaimyninėmis vyskupijomis. Jis kalbėjo: „Karštai raginu dalinių Bažnyčių ganytojus, pasitelkus į pagalbą įvairius Dievo tautos narius, su pasitikėjimu apibrėžti būsimo kelio etapus, kiekvienos diecezinės bendruomenės sprendimus derinant su kaimyninių Bažnyčių bei visuotinės Bažnyčios sprendimais“ (*Tertio millennio ineunte*, 29).

Dvasingumo siekimas

Šventasis Tėvas Jonas Paulius II, apibendrinamas Jubiliejinių metų patirtį, nurodė Bažnyčiai pagrindinius sielovados prioritetus. Šią visuotinės Bažnyčios patirtį su džiaugsmu priimame ir įtraukiame į arkivyskupijos sielovados planą.

Į pirmą vietą Šventasis Tėvas iškelia šventumo siekimą. „Jeigu Krikštas yra tikras įžengimas į Dievo šventumą per įjungimą į Kristų ir jo Dvasios apgyvendinimą, būtų prieštaringa tenkintis vidutiniu gyvenimu, pasižyminčiu minimalistine etika bei paviršutinišku religingumu“. Aplinkui matant moralinį lėkšumą ir net pakrikimą, ar galima nesutikti su šiomis popiežiaus mintimis? Mūsų dienų antikrikščioniška kultūra turi skatinti mus išsivaduoti iš tradicinės – apeiginės krikščionybės ir irtis į dvasinę gilumą. Šiandienei Bažnyčiai reikia ne tiek pastatų, kiek Evangelijos dvasią radikaliai priimančių tikinčiųjų. Nebijau vartoti sąvoką *radikaliai priimančiųjų*, nes be tokio nusistatymo mes niekada netapsime nei žemės druska, nei pasaulio šviesa.

Jonas Paulius II atkreipė dėmesį dar į vieną laiko ženklą, „jog šiandieniam pasaulyje, nepaisant paplitusios sekuliarizacijos, visur jaučiamas dvasingumo poreikis, kuris dažniausiai reiškiasi kaip naujas maldos poreikis“ (TMI, 33).

Sekmadienio Eucharistijos šventimas

Labai svarbus Šventojo Tėvo pasiūlymas ypatingą dėmesį skirti Eucharistijos šventimui sekmadienį. Mūsų sovietinė patirtis tik paliudija, kad geriausiai persekiojimų išbandymus atlaikė tie, kurie reguliariai šventė sekmadienį ir dalyvavo šv. Mišiose. Jiems išverti padėjo ne tik Dievo malonė, bet ir bendruomenė, kurios pulsą jie juto švęsdami sekmadieniais Eucharistiją. Jonas Paulius II kalba: „Būtina toliau eiti šia linkme, pirmutinį dėmesį skiriant Eucharistijai, švenčiamai Viešpaties dieną, arba sekmadienį, kuris laikytinas ypatinga džiaugsmo diena, prisikėlusio Viešpaties ir Dvasios dovanos diena, tikromis savaitės Velykomis“. Esu giliai įsitikinęs, jog be sekmadienį švenčiamos Eucharistijos mes dvasiškai neprisikelsime. Todėl raginsiu kunigus, kad jie ne tik „laiku ir ne laiku“ kviestų tikinčiuosius ateiti į Mišias, bet Eucharistiją švęstų taip, kad žmonės norėtų ateiti. Bažnyčioje jie turi atsigausti po savaitės darbų bei rūpesčių. Taigi Lietuvos žmonėms nusikalstama, sekmadienį įteisinant prekybą ir kt. darbus. Tai žmones nužmoginantis sovietinis palikimas. Anuomet tai buvo vienas iš kovos prieš Bažnyčią būdų. Ką jis reiškia šiandien? Gal tai kapitalistinio pasaulio grimasa ir pastanga griauinant tautos moralę uždirbti pinigų? Nesiryžtu spėlioti.

Susitaikinimo sakramentas

Vienas ryškiausių laiko ženklų yra sunykęs nuodėmės supratimas. Blogis dažnai slepiamas po gražių žodžių, mados, visuomenės pritarimo sąvokomis.

Dažnai girdime kalbant apie pasirinkimo laisvę, apie žmogaus teises, o po šiais gražiais žodžiais slepiami nusikaltimai: prostitucija, negimusios gyvybės žudymas ar seksualiniai iškrypimai. Popiežius kalba: „Kviečiau visomis išgalėmis stengtis įveikti šiuolaikinėje visuomenėje išgyvenamą „nuodėmės pajautos“ krizę, tačiau dar labiau raginau iš naujo atrasti Kristų kaip tą, kuriame Dievas parodo savo užuojautos sklidiną širdį ir mus su savimi sutaukina. Būtent šį Kristaus veidą reikia iš naujo atrasti per Atgailos sakramentą“ (TMI, 37). Kunigus raginsiu su meile ir kantrybe patarnauti tikintiesiems Susitaikinimo sakramento metu.

Visa vienijanti veikli meilė

Vienas pačių didžiausių šio laikmečio iššūkių yra žmonių susvetimėjimas, susiskaldymas ir nepakantumas. Kunigai, vienuoliai ir veikliausi Bažnyčios žmonės turi atsiliepti į šiuos iššūkius visa vienijančia meile. Kiekvienas Bažnyčios narys, vykdydamas savo misiją, turi giliai suvokti, kad pagrindinė jo užduotis ne kalnus nuversti, bet mylėti žmones ir tą meilę vykdyti konkrečiais darbais. Taigi populiariausiais laikysime tuos kunigus ir tikinčiuosius, kurie geriausiai tarnaus paprastiems žmonėms.

Drąsa ir pasitikėjimas

Kai Kristus atėjo į žemę vykdyti savo misijos, Evangelijoje neužrašyta, kad jis būtų spėliojęs, kokiais laikais ir kokiomis sąlygomis gyvuos jo Bažnyčia: pūs palankūs vėjai ar Petro laivelį blaškys audros, kėsindamosi jį nuskandinti. Nemanau, kad arkivyskupijai ar visai vietinei Lietuvos Bažnyčiai reikia spėlioti, kokių iššūkių gali pateikti ateities pasaulis. Viena aišku, kad Bažnyčia visada liks „prieštaravimo ženklu“, kad pasaulis jos nemylės, bet taip pat aiškus Kristaus pažadas: „Aš esu su jumis iki pasaulio pabaigos“. Todėl labai drąsiai turime žvelgti į ateitį.

KAUNO ARKIVYSKUPIJOS NAUJIENOS
Informacijos biuletėnis. Eina nuo 1998 m. Velykų

STEIGĖJAS
Kauno arkivyskupijos kurija

LEIDĖJAS
Kauno arkivyskupijos spaudos tarnyba
Rotušės a. 14a, LT-3000 Kaunas

REDAKTORIUS
Darius Chmieliauskas
Telefonas 409025, faksas 320090, el. paštas dch@lcn.lt

SPAUDŽIA
LC „Dakra“. Studentų g. 48a–209, LT-3028, Kaunas

© 2002, Kauno arkivyskupijos naujienos
